

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jul i Nordsjælland

4. Aargang

Julen 1944

Udgivet af
Erland Stribsø og Erik Stribsø

Ure

Briller

Telefon 299

Kern-Hansen
Urmager • Hillerød • Guldsmed

Giro 373 04

Guld

Eneforhandling af Georg Jensen Sølv

Sølv

MØBLER

saa er det

stadig

paa

Svendens Hjørne

Kannikegade

Østergade

N. S. Svendsen & Søn I/S - Hillerød

JUL
I
NORDSJÆLLAND

UDGIVET AF
ERLAND GRIBSØ OG ERIK GRIBSØ

1944

HILLERØD
C. NORDLUNDES BOGTRYKKERI
OSWALD TERKELSEN

INDHOLD

	Side
Julelyset. Af Sognepræst Emus Jensen, Frederiksværk	3
Nordsjællandske Skæmtesprog	4
Mennesker og Møbler paa Frederiksborg Museet. Af Jørgen Paulsen	5
Minder fra Helsingø Præstegaard. Af Andreas Boje	10
Fra Hattemagerhuset i Frederiksværk til den kongelige Opera. Af Erland Gribso	14
Fra Slotskroen til Hjærtehuset. En sandfærdig Kærlighedshistorie. Af Sigfred Pedersen.	17
Småa Slotsidyller	19
De to første Præster i Frederikssund og deres Kone. Af Erland Gribso	20
Slangerups Tingsten taler. — Fra Radioudsendelsen „Tingstenen taler — Nutid, Fortid og Fremtid i et lille Bysamfund“	22
Vinteraften paa Landet. Af H. V. Kaalund	26
Da Schleppegrell fik Motion i Helsingør. Af Quercus	28
Den gamle Færgemand i Hundested. Af Erik	29
Den 20. December. Jule-Novелlette fra Helsingøregnen. Af Filip Stuttmann	31
„Ved Vintertid —“	33
Sophus Bauditz og Hornsherred. Af Erl.	34
En Jul paa Vejbyegnen 1654. Af Marie Wiberg	36
Geniet fra Nellerød fylder 100 Aar. Af * *	38
Tidsfordriv til Juledagene. Præmiekonkurrencer.	39

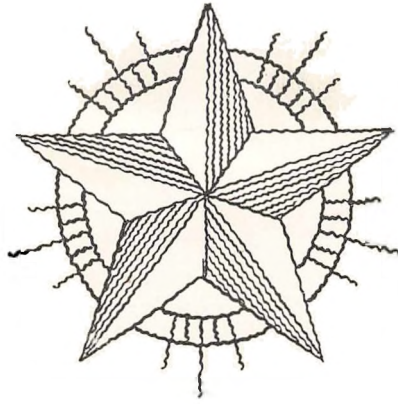

Forsiden: Arresødal Skovridergaard, der i Aar kan fejre 100 Aars Jubilæum som Bolig for de skiftende Skovridere.

I General Classens Tid boede Skovrideren i den nordre Fløj af Arresødal Slot. Nord for denne Nordfløj opførtes ved Classens Død i 1792 en nu forsvunden Godsforvalterbolig, som en kort Tid lige efter 1840 husede Skovrideren.

Chefen for Raketkorpset paa Frederiksværk havde Embedsbolig øst for Slottet, hvor Skovridergaarden nu ligger, men Hovedbygningen laa oprindeligt paa den modsatte Side af Vejen. Da Oberst Lundbye blev Raketkorpsets Chef, byggede han sig en ny Hovedbygning. Det er den nuværende Skovridergaard. Oberst Lundbye døde i 1841, og da Raketkorpset ophævedes i 1844, blev Chefsboligen Skovridergaard og har været det siden.

En Søn af Obersten var den berømte Tegner og Maler J. Th. Lundbye, der tilbragte sin Ungdom i Arresødal. J. Th. Lundbye, Nordsjællands Tegner, hentede som bekendt Motiverne til mange af sine dejlige Billeder fra Frederiksværks Omegn.

JULIELYSET

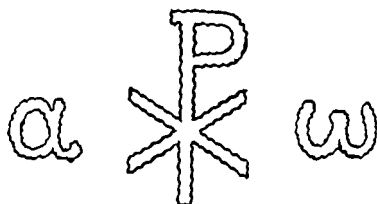
Af Sognepræst *Emus Jensen*, Frederiksværk.

Verdenslivet bevæger sig i Rytmer, siger nogle. Andre kalder det, at „Historien gentager sig“. Og meget tyder paa, at det er rigtigt. Forskellige Perioder i Verdenshistorien kan ligne hinanden saa paafaldende, at man synes, at Begivenhederne gentager sig.

Saadan synes vi nu, at den Tid, vi er inde, er lige saa mørk og ugennejsigtig, som den Gang vor Tidsregning begyndte. Da var Verden ogsaa Skueplads for Begivenheder, der betog Menneskene Haabet og gav dem Følelsen af at famle i Mørket, baade i den ene og anden Henseende. Men „Julenat, da vor Herre blev født, da tændte sig Lyset i Mørkets Skød“. Da traadte Christus ind i Verden som Himlens Lys paa Jorden. Derfor er det naturligt, naar han taler om sig selv og sin Gerning blandt Mennesker, at han saa siger: „Jeg er Verdens Lys“. At han bruger Billedet af Lyset baade om sin Person og det, han vil være for Mennesker, der giver sig ind under hans Førelse. Ingen har været mere beskeden og ydmyg end han, og ingen har mindre kæmpet for sin egen Ære, men her stiller han sit eget Jeg i Forgrunden, fordi det drejer sig om Guds Befaling og Verdens Forløsning. Gud vil hjælpe alle dem, der sidder i Mørke og Dødens Skygge, hjælpe dem ud af Mørket og Mørkets Baand til et forløst og frigjort Liv. Dertil skulde hans Søn være Vejen. Han blev sendt af Gud som Lyset. Derfor siger han det i den bestemte Form. Ikke et Lys ved Siden af andre; ikke en Skikkelse paa Linie med andre Skikkelser, men den eneste ene, i hvem Lyset fra det høje skinner og viser Vej ud gennem Mørket: „Jeg er Verdens Lys. Den, der følger mig, skal ikke vandre i Mørket, men have Livets Lys“.

Paa denne Baggrund forstaar vi godt, at Julen og Lyset er blevet en Enhed i vor Bevidsthed. At naar vi fejrer Mindet om hans Komme til Jord, saa sætter vi de hvide Lys paa Træets Grene og glæder os over den spinkle Flamme, der brænder stille og klar blandt de mørke Kviste. Thi Julens Kærte taler til os, ikke blot om at nu kom han, der er Verdens Lys, men den røber ogsaa en Hemmelighed for den, der har Øjet aabent: Den brænder stille og skaber Lys og Varme, men mens den brænder, fortærer den sig selv. Christus maatte give sig selv for at blive Verdens og Livets Lys. Hans Liv var en bestandig Given-sig-selv, og hans Død paa det nøgne Kors var Kronen paa Værket.

Et enkelt Ord til Slut: Jesus sagde om sig selv: „Jeg er Verdens Lys“, men han vendte sig en Gang til Disciplene og brugte det samme Ord om dem: „I er Verdens Lys“. Naar vi nu tænder Julekærterne i en streng og mørk Tid, forstaar vi saa ikke saa meget af Lysets Hemmelighed, at vi siger til os selv: Jeg vil være Lysbærer i den Kreds, der er min Verden. Jeg vil give mig selv hen i Kærlighedens Tjeneste og lade Jeget dø, ligesom Julens Kærte, der fortærer sig selv, mens den varmer og skinner for andre.

Nordsjællandske Skæmtesprog

„Hva' ska' I med ded mejed ØI?“ sagde Krumandin, da Kresten Slaevter bestilte 8 Snapse og it enkelt Glas ØI te' sig sæel og Postin.

„Jeg ka' lave akkurat lisaa mejed Arbejde nøv, da jeg er fulled 70, som da jeg vaa 35 — jeg er bare dovvelt saa længe om'ed!“ sagde Ole Tækker.

Da den nye Præst besøgte Kovse-Petters og hørte, at di hade 14 Børn, og han saa spurgte, hva' dov alle di Gløtte hed, saa svarte Kovse-Petter: „Ja, se ded er jo noved forskelligt, Hr. Pastoer!“

„Før i Tidden, naar in Søn eller en Daater hade faat Gaarin, sad di Gamle i Gaavlen og vented paa og dø — nøv om Daeve fløtter di te' en Stasjonnsby og venter!“ sagde Kaeve-Jens, da han sku' forklare in Københavner, hva' Undertav og Avtægt vaa for noved.

„Sidder I her og teeser i Kortene inøv, Folkens? For al den Tid dov, der gaar tespilde med Kortenspill!“ sagde Proppeteeren, da han kom yd i Borrestuen. „Ja, den forbandede Blanden!“ svarte Peer.

„Ded spørgs over heele Sovned, naar in rig Mand har frossed og er bleed en Smuvle snotted — og naar in fattig Mand drikker lidt for mejed Brændvin!“ sagde Smede-Frans.

Da Dovirin, ded vaa den gamle Distriks, sagde te' Vever-Marjus, at han syns, hans Hoste vaa mejed bedder nøv, svarte Marjus: „Ja, ded er reele nok, men jeg har osse ligget og øved mig, lie seen Di vaa her sidst!“

„Hov, hov, godt Ord igen!“ sagde vor Bruvsmand, da Væjerin kom bav paa ham og stanged ham i Gaavkiisten.

„I Dæv har Frøven s'mænd, bare for at faa Tidden te' og gaa, laved' Medtes-maden sæell!“ sagde Kokkepigen. „Nej, værklig, ja, Lediggang er Rod te' alt ondt!“ svarte Forvaltrin.

„Der er aldrig saa skabed in Orne, uden at der jo altid er lisaa skabed en Sol!“ sagde Loppe-Fredrik te' Præstin, da han bestilte Lysning og Brøllup te' sig og Luse-Ane.

MENNESKER OG MØBLER PAA FREDERIKSBORG MUSEET

Af Jørgen Paulsen.

Museumsinspektør, cand. mag. Jørgen Paulsen fortæller her om Mennesker og Møbler paa Frederiksborg Museet. Vi gaar gennem Samlingerne under Ledelse af Museumsinspektøren og standser op foran nogle særlig karakteristiske Genstande for at høre, hvad de kan sige os om Tider og Mennesker.

FREDERIKSBORG MUSEETS RIGHOLDIGE SAMLINGER kan godt lignedes ved et Overflødhedshorn, hvorfra Mængder af dejlige Frugter og andre lækre Gaver vælder frem. Man kan faa Del i Gaverne ud fra vidt forskellige Forudsætninger og plukke af Frugterne med mange Formaal. Der er nok at hente for enhver, som kommer med aabne Øjne og et modtageligt Sind.

Det lettest tilgængelige Stof i Museet er utvivlsomt Malerierne, saavel de historiske Billeder som Portrætterne. De stiller den besøgende Ansigt til Ansigt med adskillige „Bekendte“ fra Skoletidens Historiebog og vækker derved Erindringer, som har været gemt og glemte, ofte siden Barndommens Dage. Gennem dem genopleves Danmarkshistorien paa en forfriskende, ny Maade. „Naa, saadan saa Niels Juel ud; saa forstaar jeg bedre, at han var Mand for Sejren i Køge Bugt!“ Hvem falder ikke for Fristelsen til at bedømme Mennesker efter deres Udtryk og Udseende? Imidlertid kan Portrætter ogsaa give mange, rent faktiske Oplysninger, f. Eks. om hvorledes Mennesker har opfattet sig selv gennem Tiderne; man males jo som Regel, saadan som man gerne vil ses. Eller de kan klarlægge Spørgsmaal vedrørende Klædedragt, Haarfrisure o. l. Det kan være en virkelig indholdsrig og fornøjelig Adspredelse at gaa Museets Portrætter igennem med et saadant i Forvejen fastlagt, begrænset Maal for Øje.

Men foruden Malerierne er der jo Møblerne, Tekstilerne og de mange forskellige Kunstgenstande af Sølv, Porcelæn, Fajance m. m. I Sammenhæng frembyder de et vældigt Materiale til Belysning af, hvorledes Menneskers „Smag“ har været underkastet stadige Forandringer. Læg f. Eks. Mærke til Møbeltypernes Skiften; Kister og Skabe afløses af Kommoder og Chatoller o. s. fr. Eller tag en saa begrænset Opgave op som at følge Stolens Udseende gennem en længere Periode. Eller vælg den ene Dag udelukkende at se paa Sølvtøj, en anden Dag Porcelæn, for blot at nævne et Par Ting. Man kan variere Museets Indhold paa saa mange Maader, at det aldrig behøver at blive trættende. Uden at være „Kender“ vil man kunne stille i Hundredvis af Spørgsmaal og faa Svar — i hvert Fald paa de fleste af dem.

Nordsjællænderne har den Fordel, at de kan besøge Frederiksborg tiere end de fleste. Om de gør det, er en helt anden Sag. Men sikkert er det, at jo oftere man kommer der, desto mere fortrolig vil man blive med de afbildede Personer og de udstillede Ting. Først naar Fortroligheden er til Stede, kan man komme rigtig i Snak med Genstandene. For selv om det er døde Ting, man har for sig, saa tro endelig ikke, at de ogsaa altid behøver at være stumme. Nej, det kan udmærket lade sig gøre at faa en Samtale i Stand med mange af dem. Nogle kan endog blive helt snakkesalige, og der er ingen Ende paa, hvad de veed at fortælle.

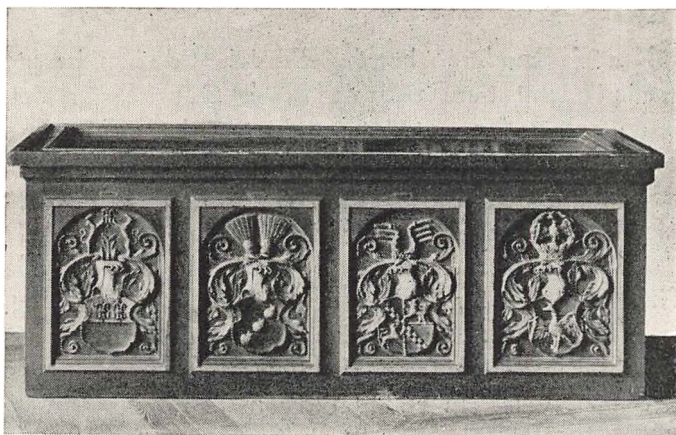

Birgitte Gøye. 1511—1574.
Malet af Jacob Binck 1550.
Et typisk Renaissance-Portræt.

Lad os standse et Øjeblik foran et Billede fra Midten af det 16. Aarhundrede. Vi vælger den berømte Birgitte Gøye, hvis Navn er nøje knyttet til Frederiksborg, fordi hun bragte Slottets Forgænger, Herregaarden Hillerødsholm, med sig som Medgift, da hun ægtede Herluf Trolle. Se først paa hendes Udtryk! Roligt og ubevægeligt vender hun sine blaa Øjne mod os, men

det indadvendte, fraværende i hendes Blik, holder os ligesom lidt paa Afstand. Man skal ikke saa let blive familiær med hende! Dernæst det Ydre. Hendes Type virker i Grunden forbavsende moderne. Den skraatsiddende, fjerprydede Baret lader Størstedelen af det

Brudekiste fra ca. 1570.
Af Vaabnerne kan man se, at Kisten er lavet til en Datter af
Albrecht Gøye og Anne Rosenkrantz.

fine, perlestukne Hovedtøj udækket. Kjolen med den høje Hals, Puf-Overærmerne og de smaa og store, aabne Snit, som blotter det hvide Silkefor, slutter stramt om hendes Skikkelse. Særlig iøjnefaldende virker hendes overvældende Smykkepragt, de mange Guldhalskæder og de forskellige stenbesatte og perleprydede Brystsmykker. Ganske uvilkaarligt kommer man til at tænke paa hendes Ægtefælles gæve Ord om Adelsstandens Forpligtelser: „Hvorfor er vi Herremænd? Hvorfor bærer vi Guldkæder og ejer vi Jordegods og vil være ypperligere og højere agtede end andre? Jo, derfor at naar Konge og Land har det behov, da skal vi Rigets Fjender afværge. Vil vi have det søde, maa vi ogsaa tage det sure med“. Det er altsaa noget af Tilværelsens Sødme, Tegnet paa Adelsstandens Rigdom, som Birgitte Gøye her bærer til Skue, ganske som de øvrige afbildede fra de samme Aar, Johan Friis, Antonius Bryske, Albrecht Gøye m. fl., der alle har tunge Guldkæder hængende om Halsen.

Det er bemærkelsesværdigt, hvordan disse Portrætfigurers ranke og faste Holdning passer nøje til Billedernes maleriske Form, med de klare, skarpe Omrids, med de iøjnefaldende, rene Farver og den flade Baggrund uden Dybdevirkning. De samme Træk genfindes hos Møblerne. Det er i det hele taget ganske illustrerende at belyse Mennesker i Sammenhæng med deres Møbler og Genstande. Paa den Maade kan man aflure de forskellige Tider en Række Ejendommeligheder. Ved at ses i deres rette Milieu, kommer Personerne til at staa klarere for vor Bevidsthed. Se nu til Stolene i det samme Rum! Er deres faste Opbygning med de rette Linier og de regelbundne, firkantede Flader mon ikke i nær Slægt med det, som Maleriet giver Udtryk for? Og er det ikke den samme Klarhed i Form og Opfat-

telse, man finder udtrykt hos Kister og Skabe fra Samtiden. En Række af dem staa Birgitte Gøyes Billeder nær ogsaa paa den Maade, at deres paamaalede eller udskaarne Adelsvaabener, ligesom hendes Guldkæder, er sikre Kendetegn paa deres Herkomst. De er udført som Udstyrskister for giftefærdige Adelsjomfruer, hvem Forældrene paa denne Maade har villet mane til i Ægteskabet ikke at glemme deres egen Familie. En stærk Slægtsfølelse og -stolthed var et fremtrædende Træk i den Tidsperiode, mellem Reformationen og Enevælden, da Adelsstanden dominerede Samfundslivet i vort Land. Det er de vaabenprydede Brudekister, de silkeforede Vaabentæpper og mange andre Genstande fra denne Tid interessante Vidnesbyrd om.

Vi kan nu foretage et Spring paa godt 100 Aar frem i Tiden. Det vil da falde stærkt i Øjnene, hvor forskelligt fra før baade de afbildede Mennesker og de udstillede Møbler virker. Portræterne har intet af Renæssancetidens fornemme Tilbageholdenhed i Behold. Nej, Personfremstillingen er tværtimod nu stærkt prangende og udadvendt. Udtryk og Holdning er anlagt paa at gøre Virkning overfor Beskueren. Se, hvordan

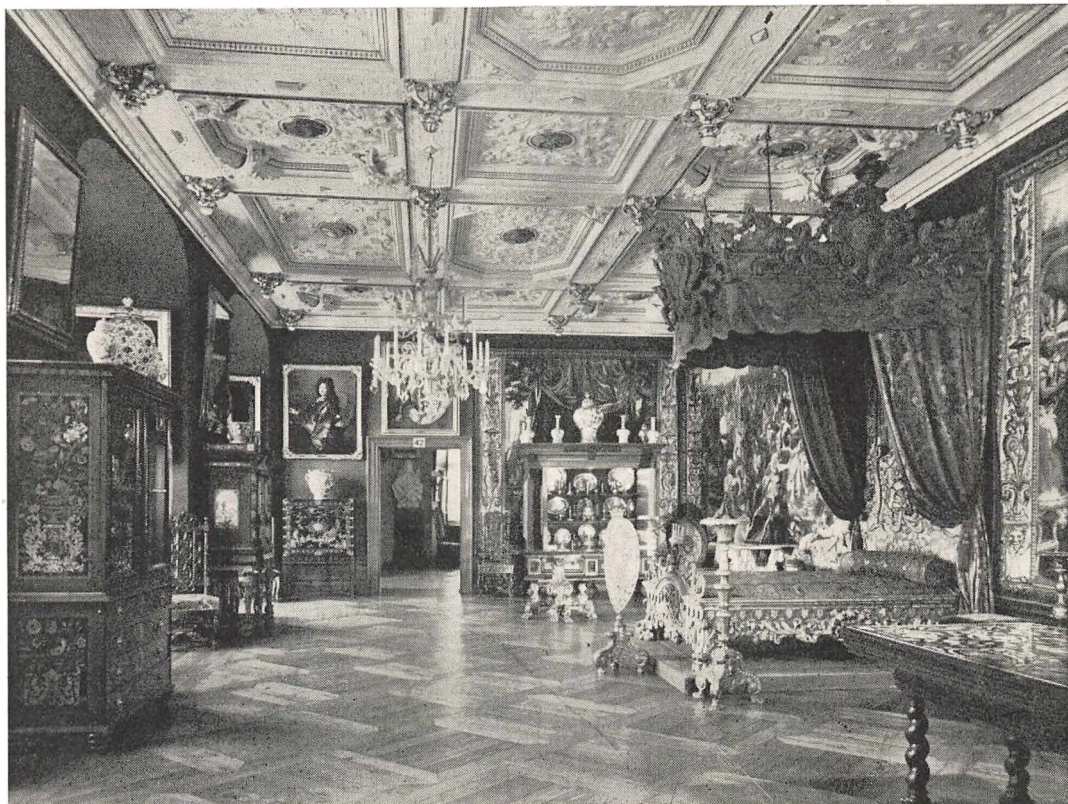

Christian Gyldenløve. 1674 – 1703.
Malet af H. Rigaud ca. 1696.
Portræt fra Baroktiden.

den her afbildede Christian Gyldenløve, en Søn af Christian V og Sophie Amalie Moth, virker pralende. Som en Helt i Positur staa han, iført Rustning, med den panterkskindsførede Kappe slængt over Skulderen bagom Ryggen og støttende sin højre Haand paa

Kommandostaven. I Baggrunden er afmalet en voldsom Slagscene, der ligesom stiller Krigerskikkelsen i Relief. Man faar nærmest en lidt flov Smag i Munden ved saadanne „Paradeportrætter“, men det følte man nok slet ikke i Samtiden. Baggrunden for denne Mennesketype var jo Enevældens Fremhævelse af Begreber som Magt og Storhed. „Solkongen“s Frankrig var Forbilledet for den nye Tid; derfor er det ikke nogen Tilfældighed, at den franske Hofmaler Rigaud er Portrættets

Hvor meget lysere og festligere virker da ikke Portrætfremstillinger og Møbler fra Midten af det 18. Aarhundrede! Nu gælder det slet ikke længer det imponante og virkningsfulde, men Lethed og Elegance. Figurerne „optræder“ ofte i bevægede og smidige Stillinger. Det stive Skema varieres med stor Friskhed. Med et lille Smil eller et Glimt i Øjet, søger de afbildede Personer Kontakt med deres Omverden. Hvem kan staa for den Selskabelighed og Feststemning, de spreder om sig?

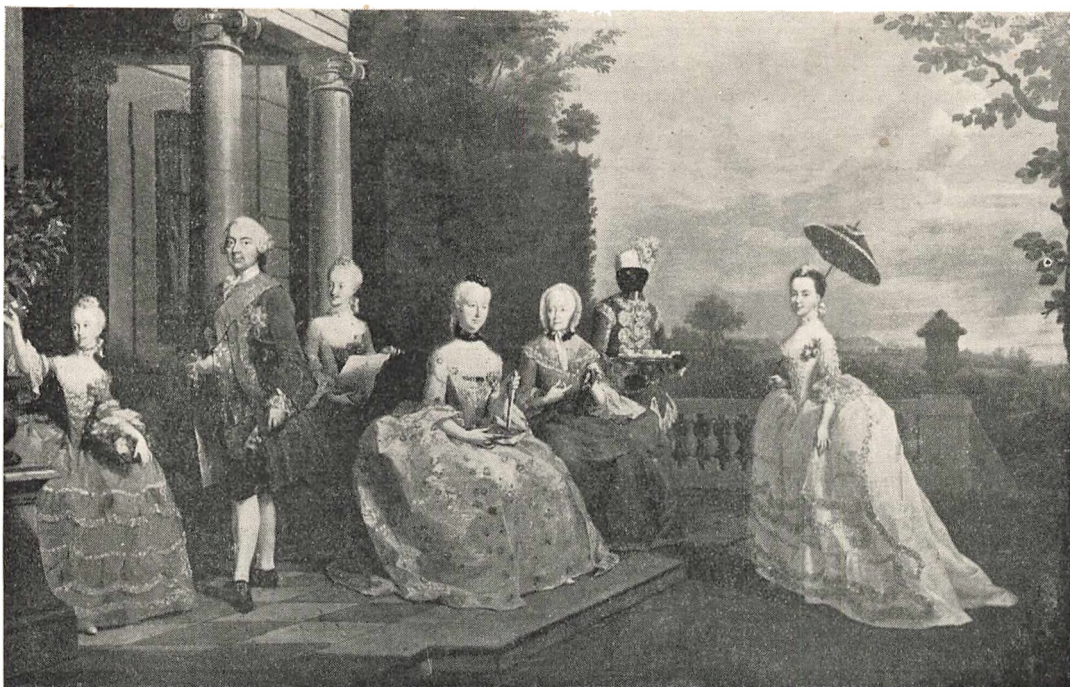

Gyldenløve-Salen. „Paradesengen“, Sølv-Kaminskærmen m. m. giver et Indtryk af Baroktidens Pragtglæde.

Mester. Et typisk Modetræk for Mændene fra denne Periode, er den høje, spaltede Allongeparyk; det var nu ikke længere nok at gaa med eget Haar. Ogsaa Kvinderne satte deres Frisure kunstfærdigt op med mange Krøller, og deres Kjoler blev noget i Retning af Orgier i Stofrigdom.

Ligesom det virkningsfulde og repræsentative fremhæves gennem Portræterne, saaledes ogsaa ved Tidens Møbler. Blandt Stolene dominerer de højryggede, kraftigt udskaarne, med det tunge Sprossværk mellem Benene. Egetræsbordene har nu tunge Kugleben, selve Bordpladen er oftest flere Tommer tyk. Alle Genstande er vokset i Højden og Drøjden. Allerbedst ses det maaske paa de vældige, overstore Skabe med den tunge Overdel. En Række nye Møbeltyper har meldt sig til den store Parade. Konsolborde og ovale Klapborde, som kan slaas op til Skærme, Gueridon'er, samt Kabinetter i forskellige Former stilles op langs Væggene med det ene Formaal at „tage sig ud“. Altsaa ganske paa Linie med de afbildede Personer.

Dertil kommer, at Maleriernes Kolorit nu er langt lysere og mere sammensat end før, og at Malerne ofte bruger en meget friskere og friere Pensel. Det her afbildede Gruppemaleri med den pløenske Hertugfamilie viser, at man endnu ikke har rystet det foregaaende Aarhundredes repræsentative Udadvendthed helt af sig, men som Kostumbillede og Milieuskildring fra Tiden omkring 1750 kan man ikke ønske sig det bedre. Selve Fremstillingens Scene, Haveterrassen, kan tages som Udtryk for det 18. Aarh.s voksende Følelse for Naturen. Men Rokokoens Kostume er endnu langt fra at være „naturligt“. Mandsdragten bestaar af en lang „Kjol“, en rigt broderet Vest, korte Knæbenklæder og hvide Silkestrømper. Parykken er lav og hvidpudret, om „Pungen“ i Nakken er bundet en stor, sort Sløjfe. Kvindernes lave Frisure er ofte prydet med en kunstig Blomsterbuket oven paa Hovedet. Kjolerne er syet af farverige broderede Silkestoffer eller Brokade. Den stærkt nedringede Halsudskæring og Underærmerne er besat med fine Kniplinger. Snittet er et meget stramt

Den plønske Hertugfamilie. Malet af Johann Heinrich Tischbein 1759.
Billedet illustrerer udmærket Rokokotidens Dragter og Mode.

Til Slut et Par Træk til Belysning af det 19. Aarhundrede, den borgerlige Tidsperiode i vort Lands Historie. Museets Billeder viser, hvorledes uniformerede Personer mere og mere viger for civile, — ogsaa i Portrætmaleriet. Den for arbejdende Mennesker mere praktiske Nutidsdragt bliver nu almindelig. Af en egen fast Stil er endnu et Maleri, som det her gengivne af Frederik VI. Hans strenge, værdige Holdning er i Slægt med Birgitte Gøyes; der er jo ogsaa en Forbindelse mellem Renæssancens Stilpræg og

Empiretidens Klassicisme. Men med det danske Samfunds

Liv med Brystsmæk og udstaaende Fiskebensnederdel. Med Rette kunde man tale om „det snørlivspinte Køn“, saa haardhændet som Korsettet anvendtes. Puder og Sminke blev brugt meget flittigt. Heldigvis havde man til daglig de mere behagelige „Slopkjoler“ at gaa i.

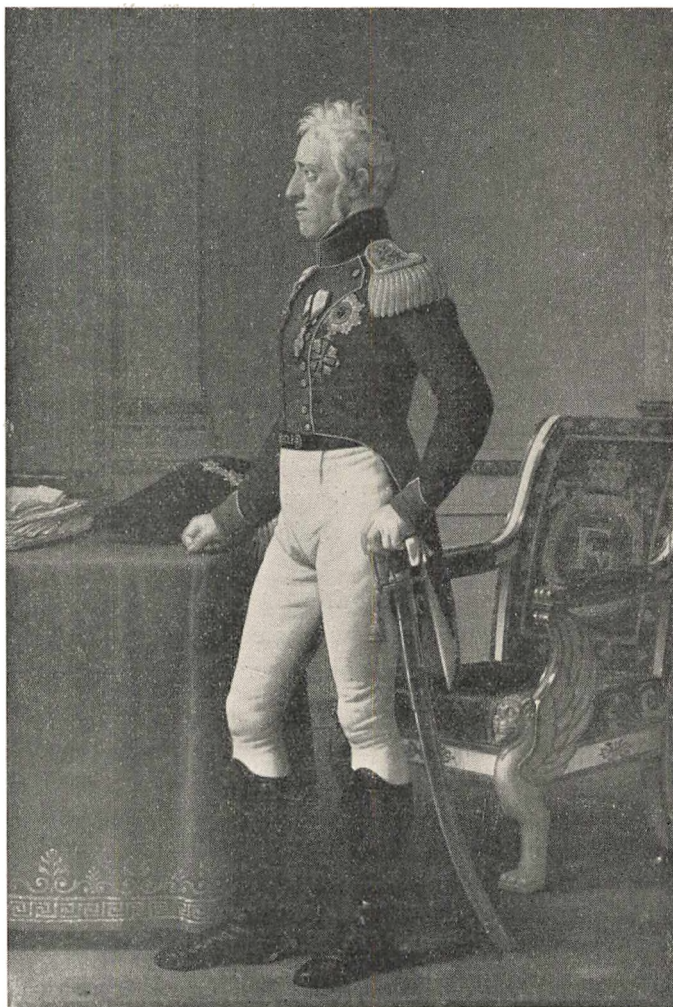
Rumudstyret følger i sin Udvikling atter Personfremstillingen. Se, hvordan Rokokotidens Møbler har løst sig fra alt det tyngende. Stolens Underdel er blevet

fri for alle Sprosserne. Let og elegant støttes den nu kun af sine fire, svungne Ben. Træværket er oftest enten malet eller forgyldt, og Betrækket bestaar af farverige Silkestoffer. Nyt er det, at Kommoden rigtigt vinder Indpas baade som Pryd- og Brugsmøbel. Den er fineret med fine mønstrede Træsarter og som Regel belagt med en Marmorplade. Ofte har den en stærkt svejft Form. Ogsaa smaa Theborde med Fajancebakker som Pla-

Hvidmalet og forgyldt Rokoko-Armstol med blomstret Silkebetræk.
Fra ca. 1750.

der er paa Mode, nu da Thedrikningen er blevet mere almindelig. Foruden Smaagenstande af Fajance, begynder Porcelænet at tages i Brug. En egen Porcelænsfabrik fik Danmark dog først i Slutningen af Aarhundredet. Alt i alt kan man sige, at Møbler og Genstande i denne Periode søger at sætte mere Kulør paa Tilværelsen — ganske som Portrætfremstillingerne.

Kong Frederik VI. 1768—1839.
Malet af C. W. Eckersberg 1833.

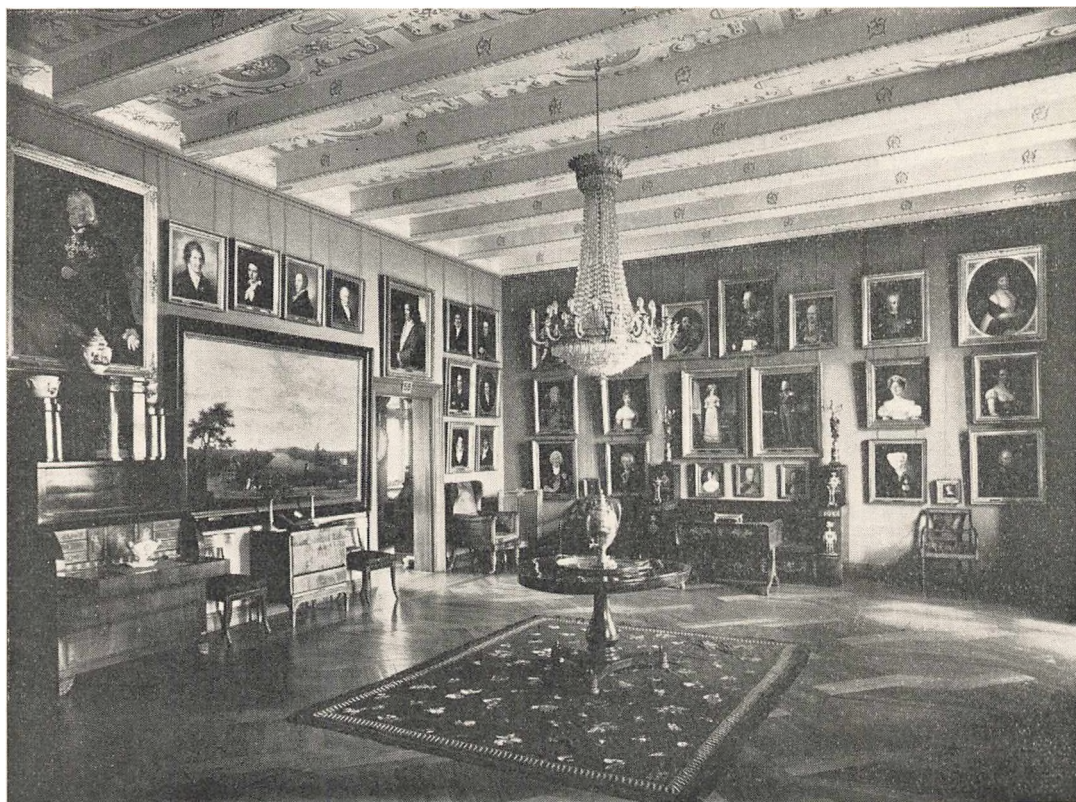
Mahogni-Stol i Chr. VIII-Stil.

Udvikling henimod Demokrati ser man nu efterhaanden alle Befolkningslag repræsenteret i Portrætmaleriet, -- med Undtagelse af Arbejderstanden, som er forbeholdt vort eget Aarhundrede.

En lignende Stramhed som det lige omtalte Frederik VI-Portræt, præger Empiremøblerne fra Aarhundredets Begyndelse. De er vidt forskellige

fra det 18. Aarhundredes forgyldte Møbler baade hvad Materiale og Typer angaar. Mahogni-Skabssofaen, Klappbordet og Arm-

stolene har ligesom Mahogni-Chatollet vundet saadant Indpas i danske Hjem, at vi regner dem for nationale Møbler i højere Grad end nogen anden Tids. De har naturligt nok ogsaa fulgt Udviklingen videre henimod større Demokratisering. Christian VIII-Møblerne betegner blot en videre Udformning af Empiremøblerne i mere borgerlig bestemt Retning. Ved det 19. Aarh.s Midte ophører den selvstændige Stildannelse for baade Portrætfremstillingen og Møblerne. Derefter lever man hovedsagelig paa mangehaande Efterligninger af tidligere Stilarter, et Stadium som Nutiden endnu ikke har vokset sig fri af. -- Men nu er vi naaet vor egen Tid saa nær ind paa Livet, at det er bedst at holde op. Hvad der forekommer os stilmæssigt ubestemmeligt, vil Fremtiden formentlig alligevel kunne indordne under et Fællessynspunkt. Det vil nok vise sig, at ogsaa vor Tids Mennesker og Møbler bliver støbt i den samme Form.

Empire-Salen med Billeder og Møbler fra Tiden 1800—1830.
Kun paa Endevæggen dominerer de uniformerede Personer; iøvrigt er de afbildede af ligesaa borgerlig Fremtoning som Rummet's Udstyr.

MINDER FRA HELSINGE PRÆSTEGAARD

Af *Andreas Boje*.

Her fortæller Redaktør, cand. theol. *Andreas Boje* Erindringer fra Helsinge Præstegaard i Halvfemsene. *Andreas Boje* skildrer sin Far og Mor, Pastor A. F. Boje og Hustru, og Slægten — Ørstederne og Scharlingerne — og Livet i Præstegaarden. Han giver derigennem tillige, fint og varmtfølt, et Billede af en hel Tidsperiodes Præster og Præstegaardskultur.

NAAR JEG LADER TANKERNE GAA TILBAGE til mine Forældres Hjem i Helsinge, hvor min Fader var Præst fra 1889 til 1914, er det første, som dukker op i Bevidstheden Mindet om en 8 Aars Drengs vage, men stærke Forventning om, at Livet vilde aabne sig for ham, gøre hans Verden større.

Maaske har jeg dybere Rod i Aarby Præstegaard ved Kallundborg! den er i hvert Fald det Sted, »hvorfra min Verden gaar«; men jeg var naaet til et Punkt i min Opvækst, hvor jeg havde Fornemmelsen af, at der ikke skete nok. Aarby Præstegaard havde i mine Forældres Tid faaet nyt Stuehus, men paa de tre andre Sider var den firkantede Gaardsplads omgivet af den gamle Præstegaards tre sammenbyggede Længer, der lukkede for al Udsigt. Til den anden Side ligger Haven, hvorfra der er en herlig Udsigt over Markerne til Kallundborg Fjord og Refsnæs paa den anden Side. Nogen Mangel paa Udsigt var der saaledes ikke; men det generede mig alligevel med den lukkede Gaardsplads. Paa en eller anden Maade var den kommet til at symbolisere noget for mig, som jeg ikke havde nærmere Rede paa, men som stod mig i Vejen. Sagen var vel den, at min Tilværelse i Stuehuset og Haven og paa Ture med de voksne var lidt for skærmet for en Dreng i den Alder og med en udpræget Oplevelsestrang i sig. I hvert Fald følte det af mig og vistnok ogsaa af mine to Søstre som noget meget lykkeligt, da vore Forældre en Dag fortalte os, at Fader havde faaet et Embede i Nordsjælland, og at vort Hjem fremtidig vilde blive der. — Det medførte, at Fader i mange Maaneder maate bo i Helsinge, inden Familien og den øvrige Husstand kunde flytte dertil. Nogle Maaneder, før dette kunde ske, kom en ny Præst til Aarby og boede hos os. Det hed »Naadens Aar« og var en temmelig unaadig Ting for begge de paagældende Præstefamilier, naar det ikke netop var ved Dødsfald, et Embede var blevet ledigt.

Pinsemorgen 1890 forlod Moder og jeg som de sidste af Familien Aarby med Vallø, hvor en af hendes Farbrødre var Præst, som Rejsens første Maal. Faa Dage senere afhentede Fader os ved Kagerup Station, og en Times Tid efter tog jeg Helsinge Præstegaard med dens store, dejlige Have i Besiddelse, stolt over at have et lille Forspring for mine Søstre, der først skulde komme næste Dag sammen med vor Lærerinde.

Forventningen om, at Verden vilde aabne sig for mig, gik fuldtud i Opfyldelse. De fire Aar, jeg boede hjemme i Helsinge, var naturligvis ikke lutter Medgang; men

stort set staaer de for mig som en meget lykkelig Periode. Det samme gjaldt vistnok Præstefamiliens øvrige Medlemmer.

Naar min Tilværelse i Aarby havde været lidt for skærmet, var Grunden den, at mine Forældre fandt de pædagogiske Evner, Præstegaardsforpagterens Karle var i Besiddelse af, mindre fyldestgørende — for at sige det pænt. I Helsinge stillede Sagen sig anderledes. Gæstgiver *Andreas Hansen*, der havde Præstegaardsavlingen i Forpagtning, drev den delvis med sine Sønner som Medhjælp; baade med dem og hans skiftende Folk blev jeg hurtigt gode Venner. Fra 9 til 1 havde vi Skoletimer, nogle Lektier var der jo ogsaa, men den øvrige Del af Dagen samt paa Fridage og i Ferier kunde jeg færdes efter Behag, hvilket betød, at jeg tilbragte megen Tid ude paa Præstegaardsmarkerne, fik Lov at ride paa en af Hestene, naar de skulde til eller fra Marken, trække Køer hjem, følge med bag Plov, Harve eller Tromle, deltage i Høstarbejdet, lægge Kartofler om Foraaret og tage dem op om Efteraaret, luge i Roerne om Sommeren og trække dem op af den fugtige Jord, naar den Tid kom. Endnu kan jeg stundom længes efter at høre og mærke det kraftige Svup af en Turnips og se det omfangsrige Resultat af eget Arbejde, naar et Antal af dem var rykket op, eller mærke Duften af Gødning, der spredes over en Mark. Kærest var Hestene mig naturligvis. Hvor var jeg lykkelig, da jeg i 11—12 Aars Alderen nogle Gange fik Lov til under Ledsagelse af en voksen at ride en Tur ud i Omegnen!

Schweizeren Fellenberg og de Mænd, der for lidt over hundrede Aar siden paa Initiativ af ingen ringere end Statsminister Chr. Ditlev Reventlow fulgte hans Eksempel herhjemme, havde Ret i den stærke Fremhæven af Landbrugets Værdi som Opdragelsesmiddel — vel at mærke naturligvis, naar det vedbliver at være Middel. For mig blev det aldrig Pligt, men kun Leg, en munter Fritids-Anvendelse. Fellenberg anvendte Landbruget som Opdragelsesmiddel bl. a. for Drengene, der skulde gaa den studerende Vej. Jeg tror, et Friluftsliv som mit i de Aar foruden at være sundt og udviklende giver en vis Forstaaelse og Respekt for praktisk Arbejde, som netop for den, hvis Gerning bliver af anden Art, ikke er uden Betydning.

*

Det første Aar i Helsinge kom jeg ogsaa paa anden Vis lidt i Forbindelse med det praktiske Livs Mænd. Der blev foretaget visse Ombygninger i Præstegaarden; og alt dette med Tømrer-, Snedker- og andet haandværksmæssigt Arbejde var netop noget for en Dreng i min Alder at følge med i.

Skønt Helsinge den Gang endnu ikke var Stationsby, levede der dog flere Mennesker her end i Aarby og var mange flere Børn i nogenlunde samme Alder som mine Søstre og jeg; dem stiftede vi efterhaanden Bekendtskab med, og Præstegaardshaven var et dejligt Tumlested for Flokken.

Nede i Køkkenhaven mellem Lindealléen, der dannede Indkørslen til Præstegaarden, og Laugøvejen havde jeg min egen lille Have, en Plet Jord, min Moder havde anvist mig en Dag, jeg kedede mig og spurgte, hvad jeg nu skulde tage mig til. Der havde jeg ikke blot mine egne Radiser og mine egne Blomster, men ogsaa min egen Miniature-Rugmark; da Rugen var moden, høstede jeg den med en Saks, malede Kærnerne paa en Kaffemølle og fik bagt Rugkiks af dem; det var en stolt Oplevelse at kunne traktere den øvrige Familie med Jordens Afgrøde.

Moder havde i det hele en lykkelig Evne til at sætte

Fru M. Boje.

mig i Gang, naar min egen Hitte-paa-somhed ikke strakte til.

En Gang som voksen var jeg i et Selskab sammen med en gammel Mand, der var irriteret over en tilstedeværende, i hans Øjne uopdragen Dreng; da jeg viste ham en af de smaa Opmærksomheder, der er en naturlig Tribut til Alderdommen, forkyndte han højlydt for de omkringstaaende: »Den Herre har faaet en god Opdragelse!« Hvad skal man svare i en saadan Situation? Jeg vilde nødvendig synes ubeskedent, men da man jo ikke selv kan gøre fra eller til med Hensyn til Kvaliteten af den Opdragelse, man har været Genstand for, svarede jeg: »Ja, jeg har haft gode og forstandige Forældre.« — Opdraget ved Hjælp af Forbud og Formaninger blev vi Børn saa at sige ikke.

Mange Gange, naar jeg i senere Aar har set moderne pædagogiske Synsmaader fremstillet, har jeg maattet tænke paa, hvor nøje det faldt sammen med, hvad der i sin Tid blev praktiseret overfor mig.

Hvor megen Frihed der kan tillades, er i høj Grad et Spørgsmaal om Plads. Hvor der er saa rigelig af den som i Helsingø Præstegaard med tilhørende Have og Marker, kunde der gives en Dreng meget vidt Spillerum.

*

Det sidste Aar, jeg boede hjemme, gjaldt det om at faa Resten af de Skolekundskaber, der krævedes til Optagelse i Latinskole, pumpet ind i Hovedet paa mig.

Fader havde i Aarenes Løb holdt sig nøje underrettet om det Læsestof, som hvert Aar skulde tilegnes; men en Misforstaaelse var alligevel indløbet. En skønne Dag viste det sig, at jeg forlængst skulde have været indviet i det franske Sprogs Begyndelsesgrunde. Nu kunde min Fader mere Fransk end de fleste Præster, og han gik personlig i Gang med at instruere sin Pøde. De første Par Timer i dette Fag forløb smertefrit, men i en følgende Time skulde jeg bl. a. lære, hvad en Hund hedder paa Fransk (chien), og her kunde Fader og Søn ikke enes om Udtalen. Mine Læber vægrede sig trods gentagne Forsøg ved at lade de tre første Bogstaver i dette Ord faa den i

Pastor A. F. Boje.

Faders Øre rette franske Lyd. Der har nok ogsaa været andre Vanskeligheder. Rimeligvis har jeg været træt og uoplagt, Fader nervøs ved Tanken om det forsømte Pensum, der maatte indhentes. En Raadslagning mellem Forældrene førte i hvert Fald til, at Moder overtog Franskundervisningen i rigtig Erkendelse af, at Taalmodighed med Eleven betød mere end dyberegaaende Indsigt i Faget. Det foregik under lidet skolemæssige Former. Af en eller anden Grund var det altid Dagens sidste Skoletime. Jeg husker mig selv liggende paa Ryggen paa Tæppet i Dagligstuen og Moder siddende med Bogen i Haand, medens hun tyrede de franske Udsagnsords Bøjningsformer med mig.

Paa sin Vis var Fader ikke mindre rørende i sin Om-sorg for mig. Maalet var at faa mig ind i Metropolitan-skolen, hvor han selv havde gaaet. I København kunde jeg bo i mine to Mostres Hjem, saa det skulde i hvert Tilfælde gerne være en københavnsk Skole. Nogle Dage før jeg skulde ind til Optagelsesprøve i Metropolitan-skolen, fik Fader imidlertid at vide, at der var anmeldt saa mange Dreng, at kun en Trediedel kunde optages. Mine Forældre overlod da til mig selv at træffe Afgørelsen, om jeg vilde deltage i den Prøve eller ej. Det var Fader, som sagde mig det, og jeg tror ogsaa, det var ham, der var mest betænkelig ved at sende mig i Ilden — udfra den Betragtning, at et Nederlag første Gang, jeg for Alvor skulde prøve Kræfter med andre Dreng, maaske vilde give mig et Knæk, der kunde blive svært

at forvinde. — Naar man i et Par Aar, bl. a. under Paa-virkning af Ingemanns Romaner, har identificeret sig med alle Danmarkshistoriens ædlest og drabeligste Helte, opgiver man imidlertid ikke Kampen uden Sværdslag; jeg vidste ogsaa, at de Skolepenge, mine Forældre skulde betale for mig, vilde blive væsentlig større i en af de private Skoler end i Metropolitanskolen; og nu havde vi jo slidt saa meget baade med det franske og forskelligt andet. — For Resten tror jeg, det er sundt for en 12 Aars Dreng at faa Lejlighed til selv at tage en Bestemmelse. — Det blev en ekstra god Sommerferie det Aar. Jeg husker bl. a., at Metropolitanskolens Rektor under et Besøg hos Birkedommeren i Helsingør viste mine Forældre den Venlighed at aflægge Visit i Præstegaarden og kigge paa sin nye Elev.

*   *

OGSAA DEN FOREGAAENDE SOMMER, 1893, staar meget levende i Erindringerne. En Vinterdag efter en Begravelse var Fader paa Vej hjem fra Kirkegaarden faldet og havde forstuvet en Fod. Det medførte Udbetaling af et Beløb fra Forsikringsselskabet »Skjold«. De Penge blev anvendt til et Ophold ved Stranden — ikke for Præsten, der var kommet til Skade og i nogen Tid havde maattet holde Sengen, men for hans Børn og deres Moder. Vi boede en Maanedes Tid først paa Sommeren i Fisker Gudmand Jensens Hus i Tisvildeleje og havde det vidunderligt. Et Mindstemaal af Skoleundervisning og saa iøvrigt Friluftsliv ved Stranden og i Hegnet. Tisvildeleje var den Gang meget forskelligt fra, hvad det siden er blevet. Af Sommergæster var der højt regnet tre, fire Familier og udenfor den egentlige Ferietid slet ingen. Blandt dem, som fandt derud den Sommer, var min Moders Fætter, Professor Henrik Scharling med sin Hustru og deres tre Børn: den 20-aarige Emmy og de to yngre Carl Immanuel, der nu er Biskop i Ribe, og Margrethe, nu gift med Pastor Dragsdahl i Grevinge. Efter at vort eget Tisvildeophold var afsluttet, var jeg en Tid Gæst hos Professorfamilien og lærte dens lykkelige Familieliv at kende. Ingen anede den Gang, at Døden næste Aar vilde bortrive baade Moderen og den ældste Datter. De to var sammen med Professoren paa en Udenlandsrejse naaet til Partenkirchen i Sydbayern, da Fru Elisabeth Scharling blev syg paa en Spadseretur i Omegnen og kort Tid efter afgik ved Døden. Da Emmy havde fulgt sin Fader hjem og været til Stede ved sin Moders Begravelse, blev ogsaa hun syg og døde efter nogle Ugers Sygeleje. »Den Gang viste Henrik Scharling, at det var Alvor med hans Kristendom,« sagde mange Aar efter en af hans Venner til en af mine nærmeste. Senere i Livet talte han saa godt som aldrig om, hvad den Gang skete, end ikke til sine Børn; men i sine Livserindringer har han givet en gripende Skildring af det.

*

Da min Fader paa sine gamle Dage ved en bestemt Lejlighed saa tilbage paa sin Præstegerning, mindede han om, hvad der i sin Tid blev sagt om Frederik d. VI., da denne uden at have opnaaet noget politisk Re-

sultat vendte hjem fra Wiener-Kongressen: »Han vandt alle Hjerterne, men ikke een Sjæl.« Paa lignende Maade syntes han, det var gaaet ham selv. Det var Udtryk baade for Taknemmelighed og for Resignation.

I forrige Aars »Jul i Nordsjælland« fortæller Stationsforstander H. Nielsen Borager en lille Historie fra en Eksamen i Ammindrup Skole og siger i den Sammenhæng: »Fra denne Dag af anlagde jeg en ganske anden Vurdering af min Præst og havde meget let ved at tiltræde de Ord, som min gamle Ven »Mads Forpagter« udtalte, da vi forlod Kirkegaarden inde i Hovedstaden efter at have vist vor gamle Præst den sidste Ære: »Han vilde saa gerne gøre det bedste for os allesammen.« — Ja! saadan var det; derfor følte han sig ogsaa omgivet af Venlighed. Og det er ingen helt ringe Ting, naar man ser tilbage paa et langt Dagværk. Men jeg forstaar ogsaa den ydmyge Selverkendelse, som ligger i Ordene: »men ikke een Sjæl«, og jeg ærer min Fader saa meget mere netop for denne Selverkendelses Skyld.

Det hang sammen med, at han var blandt de Præster, der i høj Grad følte sig som Sognepræster. Det retningsprægede laa ham fjernt; men han stod venligt forstaaende baade overfor Indre Mission og overfor Grundtvigianerne. Han stræbte at være Præst for alle Sognebeboerne; men trods al god Villie var der mellem Præst og Sognefolk en Afstand, der vanskeliggjorde Forholdet. Begge mine Forældre var født og opvokset i København; Fader var dertil Akademiker og Skolemester. Før han 37 Aar gammel blev Præst i Aarby, havde han saa godt som intet Kendskab til Landbefolkningen. Han var i højere Grad Studerekammerets Mand end de fleste Præster. Som Student og ung Kandidat havde han en Stilling som Huslærer; og i de 8 Aar fra 1870 til 1878 var han Adjunkt først paa Herlufsholm, siden ved Katedralskolen i Roskilde. Det var bestandig ham, der skulde belære de andre. Adjunkten mødtes jo endda daglig med sine jævnbyrdige Kolleger, det gjorde Præsten ikke. Det var altid ham, der skulde prædike og belære uden at blive modsagt og uden at have synderlig Lejlighed til at modtage nye Indtryk.

Ofte har jeg tænkt paa, hvor helt anderledes mit Slægtled i saa Henseende har været stillet end det, min Fader tilhørte. Vi har kunnet færdes omkring i Landet paa en helt anden Maade, end det den Gang var almindeligt. Fader var mere stedbunden end en Del andre Præster, og selv har jeg rejst mere end mange af mine jævnaldrende; men det er nu ikke kun en personlig Forskel eller en Forskel i Gerning. De fleste af hans Kolleger sad fast i deres Præstegaarde, ligesom han gjorde det.

Noget skyldtes det Pligttroskab. Hvis en af Sognefolkene blev syg og sendte Bud efter sin Præst, skulde det være ham og ikke en fremmed, der kom. Dernæst skyldtes det en vidt dreven Sparsommelighed, som hang sammen med, at hans gamle Fader og to af hans Søstre levede i meget smaa Kaar. Men der var jo heller ikke de Muligheder for at deltage i Møder og Foreningsliv, som vi kender. Endnu i Tiden omkring Aarhundredskiftet sad mange Præster i den Forstand ensomme paa hver sin Post, og de manglede den Oplivelse og den Tilpasning af Meninger og Væremaade, som opnaas ved nogen-

lunde hyppigt at færdes sammen med Mennesker, der er en intellektuelt jævnbyrdige eller overlegne. — Hertil kom det politiske Skel mellem Højre og Venstre, som i de Aar gik dybt. Min Fader var ingenlunde særlig politisk interesseret, men at han var Højremand, var ingen Hemmelighed.

*

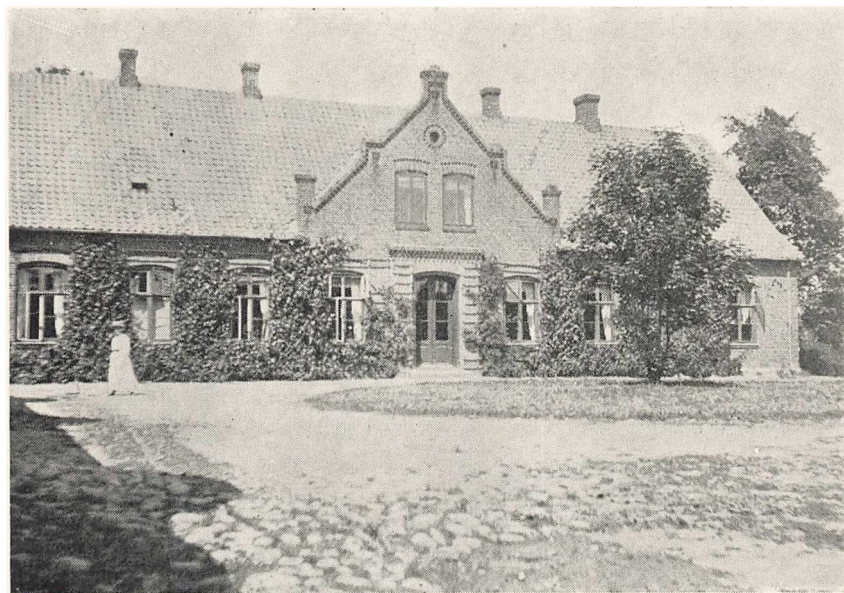
Kort efter, at Carl Scharling, hvem jeg før nævnte, var blevet udnævnt til Biskop i Ribe, hørte jeg ham i en privat Kreds fortælle om en officiel Middag, Kirkeministeren havde givet paa Christiansborg i Anledning af Bispeindvielsen. Han gengav bl. a. en Tale, hans Forgænger, Biskop Westergaard, ved den Lejlighed havde holdt. Ganske naturligt var der blevet mindet om, at to af den danske Kirkes bedste Mænd, Hans Tavsens og Brorsons, havde beklædt dette Embede. Ved Siden af de store, der har faaet Faklen til at brænde stærkere og klarere end før, har der været andre, hvis Evner ikke strakte saa langt, men som uden at tilføre noget nyt blot har kunnet bære Faklen videre til dem, der fulgte efter. Til disse sidste regnede Biskoppen sig selv.

Det havde set ilde ud for den danske Kirke, om den ikke i Bispegaarde og Præstegaarde havde haft mange af dem, der uden paa nogen Maade at være Fornyere trofast bragte det fra Fædrene nedarvede Evangelium videre fra

Slægt til Slægt. Jeg har ikke kunnet fortælle om Helsinges Præstegaard uden at stille min Faders Skikkelse ind i denne Sammenhæng. Der var Højtid over det, naar han med sin smukke Røst forrettede Allertjenesten. Og naar han paa Prædikestolen brugte det ofte tilbagevendende Udtryk: »Troens Ydmyghed og Lydighed«, da havde det Adresse ikke blot til hans Tilhørere, men ogsaa til ham selv. Bag ham med hans Fortrin og Fejl øjner jeg en hel Skare af Samtidens Præster. Man er saa tilbøjelig til at forestille sig Præstens idylliske Liv. Det idylliske falder i Øjnene; det glemmes let, at hans Tilværelse rummer helt andre Sider.

Det samme gælder vel Præstekonen. Min Moder svarede ikke til det Præstekone-Ideal, man vistnok almindelig forestiller sig. Det kunde hun allerede af rent helbredsmæssige Grunde ikke. Som ung Pige led hun af Gigtfeber, og stærk blev hun aldrig. Dertil kom en udpræget Forbeholdenhed, der hang sammen med noget fint i hendes Væsen og i det Milieu, hun var udgaaet fra; hendes Fader, E. A. Scharling var Professor i Kemi og gift med en Datter af H. C. Ørsted. Man skulde kende hende godt for at vide, hvilket elskeligt Menneske hun var. — —

Alt i alt tror jeg her at turde gentage, hvad jeg sagde ved hendes Begravelse, at Helsinges Præstegaard i mine Forældres Tid indgik paa værdig Vis som Led i dansk Præstegaards-Kultur.

Helsinges Præstegaard, fotograferet 1906.

FRA HATTEMAGERHUSET i Frederiksværk

Af Erland Gribso. TIL DEN KONGELIGE OPERA

Erland Gribso giver her en Skildring af Catharine Frydendahl, der begyndte som „Hattemagerens Trine“ fra Frederiksværk og endte som det kongelige Teaters Sejrede Operastjerne.

Blandt Frederiksværks mange gamle Huse var der ogsaa engang et Hattemagerhus. Det laa i Nørregade. Kom man fra Alléen og gik over Aaen — ad den Løbebro, som er der endnu — havde man Huset omtrent lige for sig.

Hattemagerhuset var bygget i samme Stil som de andre Ejendomme paa Værket, en Byggemaade, der stammede fra Classens Tid: Bindingsværk, men med et tykt Lag graat Puds. Den graa Farve, som dog tit var livet op med en Hvidtekost, kom af, at der var blandet smaa Jernspaaner og Trækulspulver, »Kulster«, i Mørtelen — Trækul fra Krudtværket og Jern fra Støberiet. Husene var altsaa typiske for Frederiksværk.

En bred Kvist brød Facaden, Taget var af Tegl. I Strandgade kan man den Dag i Dag se, hvordan Classens Huse saa ud.

General Classen ejede Frederiksværk fra 1756 til 1792, og det var i hans Tid, der blev installeret to Hattemagere i Nørregade. En af dem hed Jacob Møller, hans Kone Kirstine Matthiesen. De, eller i hver Fald han, var kommet fra Slesvig, men havde før Frederiksværktiden ogsaa boet i København. Møllers havde en Datter, der hed Catharine Elisabeth — den senere saa berømte og meget omtalte Operasangerinde Jomfru Møller, der siden blev til Madam Berthelsen og sidst til Madam Frydendahl. Hun var født den 30. November 1760 og tilbragte sin Barndom i Hattemagerhuset i Nørregade.

Allerede som lille havde »Hattemagerens Trine« en ualmindelig smuk Sangstemme. Det blev der navnlig lagt Mærke til, naar der var »Komsammen« i Hattemagerhuset. Ingen af Værkets Mestre tjente sig vel rige, men der var dog flere, der sad godt i det, og man havde nok Raad til lidt Selskabelighed engang imellem.

Sammenkomsterne florerede især i Juletiden. Man var enige om ikke at overbyde hinanden med Mad og Drikke, det hele foregik jævnt og hyggeligt, men dog festligt.

Skulde man »i Besøjelse« om Aftenen, spiste man tidlig Middagen og gik saa bort Kl. 6. Var det et Julegilde, man ventede fremmede til, var Betrækket taget af de fine Møbler i »Salen«, Tællelysene skinnede i Lysekronen og paa Konsolspejlet, og der havde været fyret fra Morgenstunden.

Gæsterne fik straks Te og Julekage og Kanelstænger eller »Kammerjunkere«, og derefter blev der spillet Kort. Det vil sige af Herrerne, for Damerne snak-

kede og passede deres Strikkestrømpe eller Hækletøj. Naar der var gaaet en Timestid, fik Kortspillerne Romtoddy, og der blev budt Syltetøj om til Damerne.

Det var en hel Forestilling med det Syltetøj. Der var mange forskellige Slags, og det kom ind i Smaaskaale paa en stor Bakke. Midt paa Bakken stod et Glas Vand med Teskeer i. En Pige gik rundt med Bakken fra den ene Madam til den anden. Hver af dem tog, naar hendes Tur kom, en Ske og smagte paa Sagerne, helst paa dem allesammen, og satte saa Skeen tilbage i Vandglas-

*

set igen. Saadan en Omgang tog Tid, og Pigen, der serverede, skulde have gode Armkræfter, for det blev ikke anset for fint at støtte Bakken paa Maven eller Knæet.

Mandfolkene dampede om Kap med Toddyerne inde i deres Stue. Der vankede gerne een Cigar til hver, af de dyreste til 4 Skilling Stykket. Uden for Højtiderne nøjedes man med de mere gemene til 2 Skilling. Men en Cigar kunde jo ikke vare altid, og saa tyede man til Mer-skumspiberne. Tobakskassen stod til fri Raadighed, fyldt til Randen i det ene Rum med hollandsk Kanaster fra Værkets Monopolhandel. »Sonne-Tobak« kaldte man den, fordi der paa Poserne stod »de bedste Tobac under de Sonne« — den bedste Tobak under Solen. I det andet Rum var der »Skan di na-Visk«. Saadan sagde man, med Tryk paa »di«. Naar man hører »Visk« i Forbindelse med Tobak, tænker man uvilkaarligt, at det nok har været noget slemt Hø. Men det er slet ikke sikkert. Det var Udtalen, der var noget i Vejen med. Tobakken var paa Posen prydet med de nordiske Rigsvaaben og hed — »Skandinavisk Melange«. Betegnelsen »skandinavisk« var dengang et splinternyt Ord, der først blev brugt i 1761 af J. S. Sneedorff i »Den patriotiske Tilskuer« og lidt senere, i 1774, af Suhm i »3 Venner«. Ordet havde ingen politisk Klang, men var rent literært, et Udtryk for Ønsket om fælles nordisk Sprog. En Tobakshandler i København blev saa begejstret over Idéen, at han brugte det nye Ord til et af sine Tobaksmærker. Forøvrigt florerer »Skandinavisk Melange« den Dag i Dag visse Steder i Jylland, og i alt Fald paa Himmelbjerg-egnen siger man stadig »Skan di na-Visk«.

Henad Klokkeren 9 kom Aftenens Hovedbegivenhed: Flæskesteg, Ribbenssteg eller anden god Slagtemad af Julegrisen. Der blev ikke sparet paa noget saadan en Aften, heller ikke paa Øl og Snaps. Efter Aftensmaden tog man fat paa Kortene igen, til der blev meldt, at nu var Punchebollen paa Bordet. Og nu kom Sangen. Fædrelandssange og gemytlige Viser mellem hinanden. Naar Klokkeren slog 12, brød man op — for at begynde igen næste Aften et andet Sted, hvis det da var i Julen.

Det var altsaa ved saadan et Gilde, at der blev lagt Mærke til Trine Møllers dejlige Stemme. Folk, der havde Forstand paa det, syntes, at Hattemageren skulde lade den lille Jomfru Møller rigtig uddanne. Jacob Møller og hans Kone vilde dog se Tiden an — og hvordan skulde man for Resten skaffe hende Undervisning i Sang og Musik paa Frederiksværk? Ganske vist vilde de ikke være ked af at flytte et andet Sted hen, for selv om deres Virksomhed gik jævnt godt, og Møller ogsaa havde slaaet sig paa at lave Handsker, saa kneb det dog af og til med at faa Varerne afsat uden for Frederiksværk, og det var jo begrænset, hvad Værkets egne Folk kunde bruge af Hatte og Handsker.

*

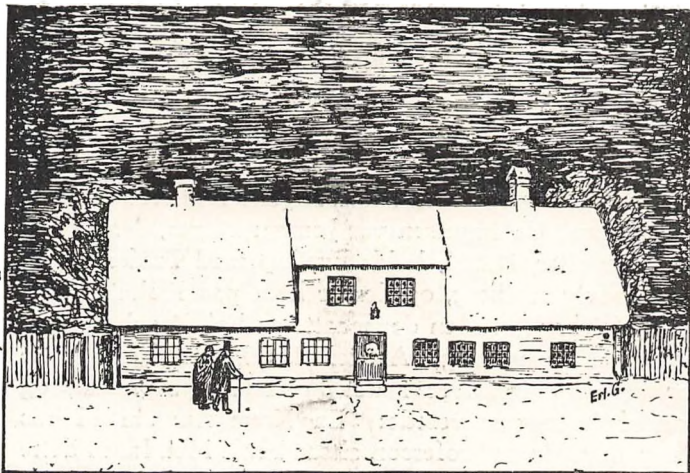
Saa skete det, at den anden Hattemager rejste til Hillerød og bosatte sig der. Møllers spekulerede over Tingene — og rejste saa ogsaa til Hillerød. Men heller ikke dér kunde Datteren faa Undervisning. Saa flyttede Hattemagerfamilien igen, denne Gang til København.

Det maa have været omkring 1775, og nu kom der

Gang i Sagerne. Catharine fik Syngemester Potenza og Professor Darbes til Lærere, og de var begge to klar over, at hendes omfangsrige og stærke Sopran pegede paa Operascenen. Men ogsaa hendes Udseende. Hun var at se paa som en Dukke af Meissnerporcelæn, skøn og graciøs, med store mørke Øjne og med en Rejsning som en Fyrstinde.

Kun 17 Aar gammel debuterede hun paa det kongelige Teater i det franske Syngestykke »Skovbyggeren«. Det var den 1. December 1777. Hun gjorde megen Lykke, og allerede næste Aar blev hun udnævnt til kgl. Skuespillerinde.

Jomfru Møllers Navn var slaaet fast. Primadonna var hun dog ikke, men der gik kun to Aar, saa blev hun og-

Hattemagerhuset i Frederiksværk

saa det. Hendes Stjerne steg med eventyrlig Fart — og med Berømmelsen kom en Hvirvel af Intriger og Skandalehistorier.

Teaterchefen hed Hans Henrik von Eickstedt. Han var Godsejer og General og kendt for sine mange galante Eventyr. Krigshistorikeren K. G. Rockstroh siger om Teater-Generalen: »Om von Eickstedts Forhold over for Skuespillerinder under hans Teaterperiode samt til hans Fæsteres kvindelige Paarørende har der været fortalt en Del, hvis Rigtighed nu ikke kan kontrolleres.«

General Eickstedt fik straks Øje paa Jomfru Møller, Teatrets nye Sangfugl, og Snakken gik. Denne Gang var det ikke løse Rygter: Jomfru Møller var Teaterchefens Elskerinde.

Og saa begyndte Intrigerne. Jomfru Møller vilde til Tops, og Eickstedt var mere end villig til at hjælpe hende. Teatrets Primadonna var den ærgerrige Jomfru Caroline Walter, berømt baade som Skuespillerinde og Sangerinde. Hun vilde ikke være nem at faa af Vejen, men væk skulde hun. Bysladderer havde ogsaa travlt med Caroline Walter, og da Teaterchefen fik hendes Forlovede, en tysk Violinist, udvist fra Danmark, foretrak Jomfru Walter at følge efter ham til Tyskland, hvor de blev viet. Hun kom senere til Stockholm som Primadonna ved den kongelige Scene dér. Men for Generalen var Banen nu fri. Jomfru Møller blev Operaens første Dame.

Naturligvis gjorde man fra mange Sider Attentat paa hendes Stilling, men hun holdt den — ogsaa da hendes Tilbeder kort efter faldt i Unaade ved Hoffet og blev afskediget fra alle sine Embeder.

Under alt dette døde Jomfru Møllers Far, Hattemageren fra Frederiksværk. Det var i 1780. Moderen giftede sig otte Aar efter med en Garver, der hed Peter Larsen Bachmann. Han var 34 Aar yngre end Enkemadam Møller. Bachmann blev senere Rodemester i København, hvor han ejede en Gaard »paa Stadens Vesterbro uden for Byen«.

I 1789 blev Jomfru Møller gift med en Musiker i Teatrets Kapel, den talentfulde Hofviolon Jørgen Berthelsen. Det fik dog ingen Indflydelse paa hendes Teaterbane. Som Madam Berthelsen fortsatte hun fra den ene Sukces til den anden. Det Berthelsenske Hjem var temmelig velstillet. Der var Raad til Udenlandsrejser, og Omgangskredsen talte mange højtstaaende Familier.

Det med »Madammen« var naturligvis ikke saa godt. »Frue« havde været bedre. Men den Ting var der ikke noget at gøre ved. Alle Teatrets gifte Aktricer tituleredes Madam. Undtagelsen var Jomfru Pätges, der adskillige Aar efter, i 1831, holdt Bryllup med Professor Johan Ludvig Heiberg, og derfor kom paa Plakaten som Fru Heiberg . . . Men der maatte en kgl. Resolution til. Teaterdirektionen søgte Audiens hos Frederik den Sjette for at faa Direktiver i det prekære Spørgsmaal, og Landsfaderen resolverede: »En Kone har sin Mands Rang. Manden er Professor, altsaa Frue! Men kun i dette Tilfælde.«

Jomfru Møller maatte altsaa nøjes med »Madam«. Men hun forstod ellers nok at hævde sig, og hun elskede at gøre sig bemærket i fuldt Rampelys, bogstavelig talt. Naar hun sang, stillede hun sig, enten Rollen tillod det eller ej, helt frem i Prosceniet og slyngede Tonerne ud »med fuld Kraft for at fremkalde Bifald.« Fik hun tildeelt et Parti, der ikke gav hende Chance for at brillere solo, blev hun sur. Syngemester Schall klagede i 1795 til Teaterdirektionen over hendes mange Nykker: »Mad. Berthelsen modtager ikke gerne et Synge-Parti, som er uden Bravour-Arie.«

Men det var ikke den eneste Klage, Direktionen fik. Altid lød der Besværinger over Madam Berthelsens Lunefuldhed og intrigante Væsen, der satte Ledelsen mange graa Haar i Hovedet. Men syngede det kunde hun, og man kunde daarligt undvære hende paa Teatret.

I 1799 klagede Direktionen til Kongen over hendes »Selvraadighed og Forsømmelse i at iagttage sine Pligter og Uartigheder i Breve.«

Ja, Brevene, hun skrev til Ledelsen, efter at General Eickstedt var blevet afskediget, er et helt Kapitel for sig. Det kneb med Retskrivningen, men hun forstod at dreje en godt indpakket Spydighed, saa den bed. Naar hun skriftligt havde givet Teaterchefen rent paa, kunde hun f. Eks. slutte Brevet saadan: »I øvrigt forbliver jeg med al den Ærbødighed, jeg er Deres Høyvelbaarenhed skyldig . . . « Men altsaa heller ikke mere — og kun, fordi hun var pisket til det!

Hendes Ægteskab varede til 1797, da Jørgen Berthelsen døde. De havde en Søn, Hans Jørgen Berthelsen, der døde som Sproglærer i 1865.

*

Samme Aar som Madam Berthelsen blev Enke, 1797, giftede hun sig den 19. August med den ansete Skuespiller Jørgen Peter Frydendahl og figurerede nu paa Teaterplakaterne som Madam Frydendahl.

I Kirkebogen for Helliggeistes Kirke staar Frydendahl opført som Søn af Lærredshandler Hans Peter Frydendahl og Kirstine Mortensdatter. Frydendahls Mor var 40 Aar yngre end Lærredshandleren, og Frydendahls virkelige Far var den tidligere Teaterchef, Kammerherre H. W. von Warnstedt, der var gaaet af i 1702. Det var der ingen, der vidste — dengang.

Med Frydendahl fik Catharine en Søn, Hans Vilhelm Frydendahl, der døde i 1834, og Datteren Augusta,, født 1799. Samtiden var meget optaget af Augusta Frydendahls sjældne Skønhed, og Memoireforfattere fra den Tid omtaler hende jævnlige. Hun blev gift i 1826 med den senere Kommandør Prøselius og døde i Helsingør i 1864.

Krigen med Teatrets Direktion fortsattes ogsaa efter, at Madam Berthelsen var blevet til Madam Frydendahl, og naar Ledelsen holdt ud med hende, skyldtes det, foruden hendes ubestridelige Dygtighed, sikkert ogsaa Hensynet til hendes Mand. Frydendahl var paa sit Felt lige saa talentfuld som hans Kone paa sit. Han var Teatrets Førstekraft, og ham vilde man meget nødig støde. »Vorherre vilde skabe en Skuespiller, og saa skabte han Frydendahl«, sagde Phister, og Dr. Ryge fandt, at Frydendahls komiske Kraft »næsten var magisk.«

Frydendahl gav ikke sin Kone noget efter i Stejlhed og Sarkasme overfor Direktionen, og Krukkerne gik da ogsaa saa længe til Vands, at de kom hjem uden Hank.

I 1800 mente den daværende Teaterchef, Generalmajor Waltersdorff, at Tiden var inde til at sætte de to Kunstnere Stolen for Døren. Han klagede over dem til Kongen, og den 11. December 1800 blev der udstedt Arrestordre imod det berømte Skuespillerpar. Mindre kunde ikke gøre det. Frydendahl skulde holdes indespærret i 4 Uger, og »hvad hans Kone betreffen, da haver hun enten i Korthed at bede Major Waltersdorff om Forladelse og forsikkre aldrig meer at sætte den Agt og Lydighed til Side, hun skylder nogen af sine Foresatte; skulde hun imod Formodning ikke strax paa Stedet vilde beqvemme sig hertil: saa maae alle Foranstaltninger saaledes være trufne, at de begge strax kan bringes til Blaataarn, hvor hun ligeledes skal være i 4 Uger.«

Madam Frydendahl havde naturligvis ikke noget, hun skulde have bedt om Forladelse for, og saa slog Lynet ned: de blev fænglet begge to.

Teatrets Scenekunstnere var en Slags Hofffunktionærer i Enevældens Dage, og man kunde sætte dem i Blaataarn, hvis de ikke var tilstrækkelig »beqvemme.« Det gamle Blaataarn paa Københavns Slot, hvor Leo-

nora Christina sad fanget, var forlængst forsvundet, men i Christian den Femtes Tid blev der ved Langebro bygget et andet »Blaataarn« som Afløser for det gamle paa Slottet. Her sad altsaa nu Frydendahl og Madam Frydendahl og skulde tilbringe Jul og Nytaar.

Tanken paa Helligdagene fik dem til at gaa til Canossa. I et Brev til Kronprinsregenten, dateret »Blaae-Taarns Arrest-Huus, 21. December 1800«, skriver Frydendahl: »Den smerteligste Følelse, vi have fornummet i vort Fængsel, er at have havt Anledning til at frygte, at den uheldige Tildragelse, der har bragt os hid, muligen kunde fortolkes som Halstarrighed fra vor Side«. Han forsikrer Kronprinsen om deres »allerunderdanigste og troe Hengivenhed« og fortsætter: »I Overensstemmelse med disse Følelser bede vi Deres Kongelige Høy-

hed allerunderdanigst, at det forefaldne maae henkastes i Forglemmelse.«

Kronprinsen gav saa Befaling om, at de skulde løslades, og den 22. December Kl. 9 om Morgenen forlod de Blaataarn efter 10 Dages Indespærring. Julen var reddet.

Frydendahl og hans Kone optraadte endnu i mange Aar paa det kgl. Teater efter Forskrækkelsen med Blaataarn. Madam Frydendahl sang sidste Gang den 2. Marts 1821 som Marcelline i »Figaros Bryllup« og gik derefter af med fuld Gage i Pension. Hun døde den 30. November 1831 paa sin 71 Aars Fødselsdag. Frydendahl spillede sidste Gang den 2. Oktober 1835 som Officeren i fjerde Akt af »Barselstuen«, en Rolle, der »hørte til de allerypperste Skikkelser i hans rige Galleri«. Kun fire Maaneder efter døde han den 20. Februar 1836.

FRA SLOTSKROEN TIL HJÆRTEHUSET

En sandfærdig Kærlighedshistorie

Af SIGFRED PEDERSEN

DE mødtes første Gang paa Slotskroen i Hillerød. Det var det yndigste Foraarsvejr, Træernes Knopskæl dryssede ned over Søens graagrønne Flade, de nysudsprungne Kroner susede svagt i Brisen, og der var allerede stillet Kasser med hurtigvoksende Latyrus mellem de hvidmalede Tremmeborde. Slottets Spir stod paa Hovedet i Vandet, Klokkespillets sprøde Toner klang dæmpet og fint i den stille Luft.

De sad paa hver sin Stol, tæt ved Siden af hinanden. Det var Kærlighed ved første Blik. Og den flotte, bredskuldrede Tjener vendte diskret Hovedet den anden Vej. Hvad havde han ikke set af ung Lykke i sit bevægede Liv.

Hun havde en smuk, stramtsiddende Kjole paa. Den var graagul og oversaaet med tusinde smaa, hvide Blomster, maaske ikke af allersidste Snit, men tækkelig, den passede godt til Vejret og til Stemningen. Den klædte hende, og hun vidste det. Hun var ganske ung, befandt sig i det flygtige Vaarbrud, der forlener ethvert kvindeligt Væsen med en ubeskrivelig Ynde og Sødme. Hendes Familie var blandt de bedste i Hillerød, — det siger dog en Del.

Hun hed Evelyn.

Han var ogsaa et godt Parti. Selvsikker og fri i sin Optræden som kun den er det, der har Stamtavlen helt i Orden. Hubert hed han, han var fyrig og stolt og ikke saa lidt paagaende, og før han vidste det, havde han friet.

Evelyn bøjedede koket sit smukke, blonde Hoved ned mod Tremmebordet og smuldrede febrilsk et Stykke Kage, der laa foran hende.

Nu eller aldrig!

Hubert glippede polisk med Øjnene, lagde Hovedet paa Skraa og aabnede sin smalle Mund:

— Kykelikye!

Det gav et Kip i Tjeneren, hvis Navn er Carl: — Sagde den Herre noget? spurgte han.

— Kykelikye! raabte Hubert igen, og Evelyn tabte en Klat af bar Befippelse.

To allerkæreste smaa Milles Fleurs Dværghøns var blevet forlovet. Carl spenderede et ekstra Stykke Soda-kage paa dem og gennede dem derpaa over i Baghaven, for der kom Gæster nu.

Og Sommeren gik.

Lille Juleaftensdag var min søde Kone Else og jeg taget paa Indkøb i Staden. — Begynd du i den ene Ende af Hovedgaden, foreslog jeg, saa begynder jeg i den anden. Det blev til Slotskroen for mit Vedkommende, og da Butikerne begyndte at lukke et Par Timer senere, var jeg endnu ikke kommet videre. Men en enkelt Julegave skulde jeg ihvertfald have købt til Else.

Da kom Carls Søn med de to smaa Dværghøns paa Armen, og jeg spurgte straks, hvad han skulde have for dem. Han forlangte seks Kroner, men for at prutte lidt bød jeg ham syv. Vi var begge drevne Handelsfolk og gav os ikke saa let, men endelig blev vi da enige, og Evelyn og Hubert skiftede Ejer.

I den stille Decembraften drog Else og jeg hjem mod Hjærtehuset mellem Store Dyrehaves brede Bøgestammer, der glinsede i Maanelyset. Vi havde drukket Lidkøb og sang af fuld Hals. Vi holdt hinanden i Haanden, og i de frie Hænder bar vi hver en Papirspose, der indeholdt vore nyerhvervede Husdyr.

En ny dejlig Tilværelse oprandt nu for det unge Par, kun formørket af den store Italienerhane, som ikke taalte dem i sin Nærhed.

Hver Aften var de ordentlig hønsetrætte og søvnige og længtes efter Hvilen, som alle nygifte gør det. Skjult un-

der Trillebøren stod de tæt sammentrykket og iagttog Italieneren, der skred til Ro med hele sit Harem. Et Kvarterstid senere vovede de sig frem. De listede meget forsigtigt for ikke at vække Tyrannen, men han sov med aabne Øjne, vaagnede i samme Nu, de kom anstigende, og jog dem ud af Høsehøuset med Brask og Bram. Først langt ud paa Aftenen overmandede Søvnens ham, saa de kunde komme i Hus, det var da saa buldrende mørkt, at de ikke kunde se at hoppe op paa Hjalet, men maatte klumpe sig sammen paa Gulvet.

Næste Morgen stormede de ud i Dagbrækningen og stod da vaade og frysede og halvsov foran Sovekammervinduet. Saasnart Rullegardinet svippede op, vaagnede de med et Spjæt og løb hen til Døren parate til at deltage i det fælles Morgenbord, der nu da Foraarsolen igen skin- nede, blev dækket op paa Plænen foran Østgavlen. Men Hubertus galede aldrig mer.

Ved Middagstid blev de tunge i Hovedet paa Grund af alt Natteroderiet. Paa den Tid var der tomt i Høsehøuset, og de spankulerede dristigt ind, med Evelyn i Spidsen, og tog sig en lille Lur.

En Dag søgte Hønen ind i den mørkeste Krog af Laden med en Stump Avispapir i Næbbet, og Hubertus trippede æggesygt efter hende. Derinde skrabede hun en simpel Fordybning i Jorden, pillede sin Avis i Smaastumper og forede Hullet med dem. Papiret knitrede slemt, naar hun traadte paa det, men hun var ikke fintfølelse og lagde sig trygt tilrette paa Lejet.

Under det forberedende Arbejde havde Hubert vimset omkring hende og skrabet paa maa og faa i Papirsdynge. Han stod nærmest i Vejen, og hans Ivrighed gik hende lidt paa Nerverne, men som ægte Kvinde lod hun ham have paa Fornemmelsen, at han havde Hovedansvaret og Æren for Redebygningen. For de var stadig nygifte og meget lykkelige.

Hubert kroede sig stolt og stod strunk paa Vagt udenfor Ladedøren, men han galede ikke.

To Timer senere hørte jeg imidlertid et uartikelert Gal, et hæst, skrukkende, hostende, stammende, uøvet Kykeliky! der forkyndte, at et Under var sket. Vi smed, hvad vi havde i Hænderne, løb til og roste vore smaa flittige Dværge, der trippede rundt, ophidsede og hede i Kammen. Italieneren kom ogsaa løbende, men blev drevet bort af Else og Hubertus i Forening. Selv føler jeg mig aldrig beføjet til at blande mig i lokale Smaastridigheder paa Ejendommen.

Og nu blev Ægget vejret i Haanden og baaret i Triumf til Køkkenet. Det blev rørt op med Ingefær, Sukker og gammel Rom og blev befundet at være af fortrinlig Kvalitet. Navnlig Rommen.

I de følgende tyve Dage lagde Evelyn en Snes Æg, hvorpaa hun begyndte at ruge. Hovedparten af Redens Indhold var dog forinden blevet forvandlet til Røræg.

Nu kom der en Prøvelsens Tid for den lille Hane, som i de næste tre Uger stod Vagt udenfor Reden og næppe undte sig Tid til at spise.

— Hvor er de kærlige mod hinanden, udbrød Else en Dag. Hubert er det typiske Symbol paa mandlig Troskab!

— Det er han! svarede jeg med Overbevisning. Jeg havde kort forinden set ham i en lige saa forrygende som kortvarig tète à tète med en afrakket, højbenet Plymouth Rocks Høne.

Endelig kom Kyllingerne frem. De lignede de smaa Attraps, man sætter paa Paaskebordet, var lette som Dun og rutchede hen over Gaardspladsen, naar jeg pustede til dem. Evelyn klukkede, Hubertus galede, og Hjærtehuset var den skønneste Ramme om dyb Moderkærlighed og sand Faderstolthed.

Men denne Fortælling vilde ikke være en sandfærdig Beretning, hvis jeg ikke brutalt drejede den henimod dens blodige Afslutning. Ingen Glæde er fuldkommen, al Lykke er ubestandig, siger en gammel Vismand. Han har sikkert siddet i sin Høsegaard, da han kom til Erkendelse af denne bitre Sandhed.

En Morgen vaagnede jeg ved et afsindigt Spektakel. Instinktivt forstod jeg, at der var Fare paa Færde, og styrtede ud i Haven saa nøgen som Gud har skabt mig, efterfulgt af Gravhunden, der endnu ikke var rigtig vaagen.

Idet jeg traadte ud i det vaade Græs, begyndte de hvide Floks at skælve voldsomt.

En ildrød Ræv rettede sig vagtsomt op, satte i et Spring over Buskene med Hubertus i Flaben og var snart forsvundet i de bølgende Kornmarker.

Gravmand udstødte et frygteligt Ræveglam og pilede efter Røveren med mig i Hælene, men han søger ikke med Næsen, men stoler udelukkende paa sine Øjne, hvilket er meget upraktisk i Betragtning af hans svage Syn og ringe Legemshøjde.

Etter et Par Timers Halsen rundt opgav vi Forfølgelsen. Det var højlys Dag nu. Folk var begyndt at arbejde paa Markerne, og jeg maatte skærme min Nøgenhed bag en Klynge gyldne Havreaks.

Siden da har Evelyn gaaet som i Trance. Hun spiser ikke og ænses ikke sine Kyllinger, og en Overgang frygtede vi endog, at hun var blevet vanvittig.

Men i Dag bemærkede jeg et lille ildrødt Savblad, der var begyndt at pippe frem paa Issen af den kraftigste af hendes Kyllinger.

Hubert er død, men han er ved at faa sig en Efterfølger, der vil blive en værdig Gemal til Evelyn, naar Tidens Fylde kommer. Men tre smaa Hønekylinger er samtidig ved at blive voksne, og den svundne Sommers monogame Idyl vil aldrig mere tilsmile Hjærtehusets levende Blomst, den lille tapre Milles Fleurs Dværghøne.

SMAA Slotsdyller.

Alle Nordsjællændere kender den verdensberømte Udsigt fra Jægerbakken, hvor Frederiksborg Slot viser sig for Tilskueren i al sin storslaæede, næsten overvældende Renæssance-Pragt. Men i Indelukket, den mere vildsomme Del af Slotshaven, kan man gaa paa Opdagelse. Stien drejer — og en lille, intim Slotsdyl, som man ikke har set før, dukker frem. Her har Tegneren hentet nogle Skitser til „Jul i Nordsjælland“.

De to første Præster i Frederikssund og deres Kone

Af Erland Gribso.

Her fortælles om Frederikssunds to første Præster, Claus Bertelsen Henderup, Kjeld Mogensen Wiingaard og om Karen Clausdatter, som blev gift med dem begge. Deres Skæbne var ikke almindelig, navnlig Karen Clausdatters og Kjeld Wiingaards Livsvej snoede sig i sælsomme Bugter — de døde i stor Fattigdom, og Wiingaard blev tilsidst sindssyg.

I KIRKEN I FREDERIKSSUND hænger der paa Østervæggen i den nordre Tilbygning et Epitafium over Sognepræst Claus Bertelsen Stenderup og hans Hustru Karen Clausdatter. De var Frederikssunds første Præstefolk.

Beboerne i Frederikssund hørte i mange Aar til Slangerup Kirke, skønt Kirken i Udesundby laa saa at sige i Byen hos dem. Først den 20. Maj 1657 blev det ordnet saadan, at Frederikssunderne fik Tilladelse til at søge Udesundby Kirke.

Paa den Tid var Claus Bertelsen Stenderup Præst i Udesundby. Han var født i 1595 og blev 1627 Skibspræst. Tre Aar efter kom han til Slangerup som Kapellan, og 1637 blev han Sognepræst for Ude- og Oppe-sundby.

Paa Epitafiet kan man se, hvordan Claus Bertelsen og hans Kone saa ud. Deres Portrætter blev malet i 1655, samme Aar, som Epitafiet blev hængt op i Kirken, og han var da 60 Aar, hun 48.

Øverst oppe paa Billedets Ramme staar foruden Aars-tallet 1655 deres Forbogstaver: HCBS og KCD. H betyder »Hr.«. Under Præstens Initialer er hans Bomærke (Stregfigur), og under hendes staar Jesusmonogrammet IHS, der almindeligvis forklares som Begyndelsesbogstaverne til de latinske Ord Jesus hominum salvator, Jesus Menneskenes Frelser, men ogsaa er de tre første græske Bogstaver i Ordet Jesus, omdannet til latinske. Monogrammet brugtes imidlertid ogsaa meget af borgerlige Slægter paa Ligsten, Træværk og Malerier som en Slags Hustrubomærke. At det her skal opfattes som Karen Clausdatters Bomærke, er der ingen Tvivl om, da det staar som Pendent til Mandens.

Ved Præstens Portræt er der malet »ÆT:60« og ved Præstekonens »ÆT:48«. Det er det latinske aetus, der betyder Livstid eller Alder. Imellem de to Billeder ses de hebraiske Skrifttegn for Jehova eller rettere Jahve, og øverst oppe over deres Hoveder svæver Engle, som paa Latin siger til de to Præstefolk: »Sperate vitam æternam«, d. v. s. »Haab (I) det evige Liv«. Ordet er taget fra Paulus' Brev til Titus, 1. Kapitels 2. Vers.

Paa Epitafiets Fodstykke staar der: »Syr. 14. V. 18. Alt kiød bortslidis som eet klæde Thi dett er en gammel

pact du skalt døe, død i sin alders 62. aar den 13. octobr. Ao 1657.« Versangivelsen er pudsigt nok forkert. Det Bibélord, der er benyttet, staar nemlig ikke i det 18. Vers i Jesu Sirachs Visdoms Bog, men i Vers 17.

Kirkens Prædikestol er forøvrigt ogsaa et Minde om Claus Bertelsen og hans Kone. Den skænkede de i 1655, samme Aar som deres Epitafium blev sat op. Paa Prædikestolens Himmel ses Frederik den Tredies Navnetræk, og langs Siderne paa selve Stolen staar de fire Evangelister Matthæus, Marcus, Lucas og Johannes med deres Symboler Engelen, Løven, Oksen og Ørnen.

Claus Bertelsen Stenderup, som efter Indskriften paa Epitafiet døde i Oktober 1657, var altsaa kun »rigtig« Præst for Frederikssund i knapt 5 Maaneder.

Det er en kendt Sag, at Præsternes, Degnenes og Bøndernes Enker i forrige Tider meget ofte »gik paa Omgang«. Enken fulgte med Kaldet eller Gaarden. Paa den Maade slap man for Bryderier med Pension eller kontante Udbetalinger. Man samlede og undgik saa vidt muligt at sprede. Var der en Datter paa Gaarden eller ved Embedet, skete det, at den nye Mand tog hende i Stedet for Enken — som saa alligevel blev boende — men Princippet var det samme.

Tit gik det, som Poul Martin Møller fortæller om i Lægdsgaarden i Ølseagle, »at hver Mand har een Kone, det vil sige: to halve. Den enes Hjerter deler han med sin Formand, den andens med sin Eftermand. Han har altid først en Mage, der er for gammel til ham, men denne Fejl rettes fuldkommen derved, at han anden Gang forener sig med en, der er ham for ung. Mellemproportionalen af deres Alder giver det rigtige Aarstal. I enhver Alliance bliver ved passende Blanding af Vinter og Sommer en tempereret Varme tilvejebragt. Ungdom og Alderdom i eet Spænd giver en passende Bevægelse, lige langt fra Løbskhed og Stædighed.«

Den sidste Tid, Claus Bertelsen levede, var han svagelig, og han havde derfor haft Kapellan. Han hed Kjeld Mogensen Wiingaard. Før Wiingaard kom til Udesundby, havde han, ligesom Claus Bertelsen altsaa, været Kapellan i Slangerup. Da nu Embedet som Sognepræst blev ledigt, vilde Kapellanen naturligvis gerne have det. Den letteste Maade at faa det paa var at gifte sig med Karen Clausdatter, der sad som Enke efter Claus Bertelsen, og de to blev hurtigt enige: Kapellanen fik Embedet, og Karen Clausdatter fortsatte som Præstekone i sit gamle Hjem. Hun var da 50 Aar, Kjeld Wiingaard omkring de 27.

I Aarene derefter har Karen Clausdatter sikkert mange Gange ønsket, at hun havde fortsat sin Tilværelse som »Hr. Claus' Efterleverske« i Stedet for at gifte sig med Kjeld Wiingaard. Hendes nye Ægteskab faldt nemlig ikke saa heldigt ud. Ulykkerne begyndte med, at Wiingaard i 1663 gjorde Møller Peder Sørensen i Kongens Lyngby den Tjeneste at vie ham til en fraskilt Kone, Bodil Nielsdatter, som han, Mølleren, havde faaet et Barn med.

Det var ulovligt at vie fraskilte, og da Biskoppen — det var den berømte Hans Svane — havde faaet Indbe-

for, at baade han og hans Hustru fik, hvad de havde Brug for til Livets Ophold.

*

Enten maa Wiingaard imidlertid være flygtet fra Frederikssund, eller ogsaa har han faaet Lov til at rejse fra Byen, for i 1674 var han i Nibe, »hvor han opførte sig ilde og levede sammen med en løsagtig Kvinde.« Hans Kone, Karen Clausdatter, var blevet boende i Præstegaarden, men her blev Forholdene, ogsaa de økono-

Claus Bertelsen Stenderup, død 1659.

Karen Clausdatter, død 1679.

retning om Sagen, suspenderede han Hr. Kjeld, indtil Kongen kunde bestemme, hvad der videre skulde foretages. Det var kort før Jul 1663, at det skete. Næste Sommer søgte Wiingaard om Tilladelse til at overtage Embedet paany, og det fik han saa Lov til.

Megen Glæde fik han dog ikke af, at Suspensionen blev hævet. Spekulationerne i det Aar, der var gaaet, havde gjort Wiinblad »underlig i Hovedet«, og til sidst blev han sindssyg. Kun to Maaneder fungerede han i Embedet igen, saa blev han af Biskoppen tvunget til at tage Kapellan.

Paa den Maade gik der saa halvandet Aar. Wiingaard blev ikke bedre, snarere daarligere, og i Begyndelsen af 1666 beskikkedes Kapellanen som Sognepræst. Kapellanen hed Henrik Bentzon. Samtidig med at han fik Kaldsbrev, blev det paalagt ham at holde den sindsyge Præst sikkert forvaret i Præstegaarden og sørge

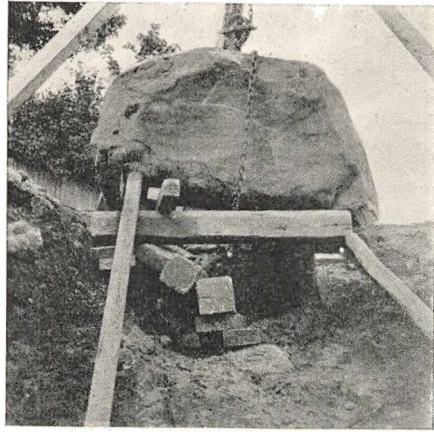
miske, efterhaanden lidt indviklede, især efter at Henrik Bentzon, som jo havde paataget sig at sørge for hendes Underhold, døde i 1671, og hans Enke Aaret efter var blevet gift med den nye Præst Christian Brochmand Gudmandsen.

Saa søgte Karen Clausdatter i sin Nød i 1672 om Understøttelse af den gejstlige Enkekasse, og skønt hun ikke var Enke — Wiingaard boede endnu i 1685 i Nibe — fik hun Hjælp derfra. Det var for saa vidt ogsaa meget rimeligt, da Claus Bertelsen, hendes første Mand, i sine Velmagtsdage havde været med til at stifte Enkekassen og selv havde indbetalt 50 Rigsdaler til den. Desuden havde Kjeld Wiingaard, hendes anden Mand, givet 100 Rigsdaler til Kassen.

Hvad der blev af Wiingaard, efter at man havde hørt om ham i 1685, melder Historien ikke noget om. Derimod ved man, at Karen Clausdatter døde i 1679.

Tingstenen paa Vej op af Udgravningen.

SLANGERUPS TINGSTEN TALER

(Foto: Magister Victor Hermansen.)

Midt i Slangstrup By har gennem Aarhundreder ligget flere store, gamle Tingsten. Ved en Udgravning til et Hus, som Slagtermester H. P. Hansen lod opføre i Sommeren 1944 paa Hjørnet af Kirketorvet og Svaldergade, fandt man en Sten til, større end de andre. I den Ejendom, hvor Stenen blev fundet, har der for hundrede Aar siden været Beværtning og Smedie. Huset er opført lige efter en stor Brand, som i 1853 lagde hele Svaldergade og flere Ejendomme paa Kirketorvet og paa Hestetorvet i Aske. Ialt brændte der 28 Huse. Maaske har man paa den Tid fjernet en af de store, flade Sten fra Kirketorvet og ganske simpelt brugt den til Fundament for Ambolten f. Eks., og saa, da Smedien forsvandt, er den gaet ind under det nye Hus.

Fundet af Stenen gav Anledning til en Radioudsendelse, der fandt Sted den 14. Juli under Medvirken af Redaktør Svend Carstensen, København, Magister Victor Hermansen, Nationalmuseet, Læge Svend Hoffmeyer, Slangstrup, Redaktør Erland Gribso, Frederiksværk, Slangstrup Sogneraads Medlemmer, Skuespillerne Svend Methling, Viggo Wiehe, P. Andersen, Rasmus Ottesen og Aage Brandt m. fl.

JUL I NORDSJÆLLAND bringer her Størsteparten af det Manuskript, »Tingstenen taler —, Nutid, Fortid og Fremtid i et lille Bysamfund«, der blev brugt ved Radioudsendelsen.

Samtale

mellem Magister Victor Hermansen, Læge Svend Hoffmeyer og Redaktør Erland Gribso.

I Doktorboligen i Slangstrup har gennem Generationer Læger med Sans for Aandens og Kunstens Værdier haft til Huse. Den nuværende Læges Forgænger, Peter Arup, byggede Boligen efter en Brand og lod over Indgangsdøren opsætte følgende karakteristiske Vers:

Af Peter Arup Læge i Nitten Hundred to da Ilden havde hærget genrejstes dette Bo
Ihvo du er som træder ad Husets Tærskel ind
find Karskhed her for Legem og Munterhed for Sind.

I denne Lægebolig mødtes en Søndag Formiddag, efter at Stenen var fundet, Doktoren og Erland Gribso med Magister Hermansen fra Nationalmuseet.

Hoffmeyer: Nu gaar vi vel ikke i Vandet — det er vel en Tingsten og ikke en Vandreblok fra Istiden? Hvad siger De, Magister Hermansen?

Hermansen: Nej, absolut ikke. Hvis De vil se efter, saa ligger Stenen oven paa et Muldlag. Og det Muldlag ligger igen aflejret oven paa det faste Ler. Og endelig er Stenen klodset op med mindre Sten. Det er ikke et Naturspil, men Menneskeværk.

Hoffmeyer: Hvor mange Sten mener De, der var, Gribso?

Gribso: Paa Resens Kort fra ca. 1667 er der fire, paa et Kort i Frederik den Femtes Atlas fra 1749 er der fem Sten. Baade hos Resen og i Frederik den Femtes Atlas er der Forskel paa Størrelsen af Stenene. Begge Steder ligger de største nordligst, de mindste mod Syd. Det er maaske værd at lægge Mærke til, at der er fem Sten som Sokkel under den Bygning, der ses i Slangstrups Byvaaben. Omkring 1825 blev Stenene dækket med Jord, men i 1905 kom de frem igen, da Torvet blev reguleret. Ved den Lejlighed blev de flyttet fra det Sted, hvor nu Byens Flagstang staar, hen, hvor de ligger nu. Dengang, altsaa i 1905, gik der en Sten i Løbet. Man syntes ikke, den var glat nok — og slog den til Skærver. Paa Markedsdage blev Stenene nemlig brugt som Diske for Slagtere og andre Handlende.

Hoffmeyer: Ja, der var jo store Markeder i Byen i gamle Dage.

Hermansen: Ja, der har jo været de fire store Markeder hvert Aar foruden den almindelige Torvehandel.

Gribso: Naar der var Marked, stod Kreaturerne bundet ved Bomme paa Kirketorvets Nordside og helt hen i Strandstræde. Krammarkedet og alle Forlystelserne var ogsaa paa Kirketorvet. Hestene stod naturligvis paa Hestetorvet — og Svaldergade og Strandstræde var livlig trafikeret af Markedsgæster, der gik fra det ene Torv til det andet.

Hoffmeyer: Slangstrup er jo ældgammel. Ved man, hvor gammel?

Hermansen: Nej, noget Aarstal for Byens Grundlæggelse har man ikke. Det med, at Slangerup er saa gammel som Paradiset, fordi der ligger to Byer lige her i Nærheden, som hedder Manderup og Kvinderup, det er jo kun en folkelig Forklaring af de tre Navne Manderup, Kvinderup og Slangerup, lavet engang i det 18. Aarhundrede. Men en helt anden Ting er det jo, at i hvert Tilfælde een af disse Stene viser, at Menneskene har været her paa disse Kanter i Oldtiden. — Da jeg skulde fotografere Stenen i Gaar, faldt Solen saa heldigt, at jeg opdagede, hvad man vist ikke har set tidligere, at den havde fem skaalformede Fordybninger.

Gribsø: Ja, det er da højst interessant, for det er jo et Vidnesbyrd om, at der har været Mennesker paa Stedet længe, før Erik Ejegod blev født her i 1056.

Hoffmeyer: Undskyld min Uvidenhed, men hvad er egentlig »skaalformede Fordybninger« for noget?

Hermansen: Ja, De behøver saamænd ikke at gøre nogen Undskyldning, for nogen endelig Løsning har man endnu ikke kunnet give. Man mener, at disse Fordybninger kan være Symboler paa Frugtbarhed, og at de kan være et Led i Bronzealderens Gudsdyrkelse, men noget sikkert tør man vistnok ikke sige. At de skaalformede Fordybninger imidlertid er fra Oldtiden, er en given Sag, og dermed faar vi jo et dybt Perspektiv. Jeg vil endda tro, at de store Sten paa Torvet oprindelig har været anvendt i en Oldtids-Jættestue, som har ligget her lige i Nærheden, men det vil jeg nu forøvrigt lade staa ved sit Værd. Det sikre er, at i hvert Fald den ene Sten er fra Oldtiden, og at den og de andre Sten paa Torvet har været anvendt som Torvesten.

I Sogneraadet.

Fortælleren, Redaktør Svend Carstensen: Saadan var Forhistorien — omsider fandt Stenen Vej til Sogneraadet. Behandlingen foretoges Dagen efter den Samtale, vi har hørt, to Dage efter at Stenen var fundet. Og vi overværer Slutningen af Mødet i Slangerup Bys Sogneraad — det er Sogneraadets Formanden, Gaardejer Thorvald Jensen, som indleder.

Sogneraadets Formanden: Ja, saa er der jo det med vores Tørv til Kommunen. Saa snart Vejret bliver bedre, begynder de jo at køre ind, det er ikke godt med det daarlige Vejr, vi har haft hele Forsommeren — det kan nemt komme til at knibe med Tørvene til Vinter, men vi skulde jo gerne have vores i Hus. Vi skal jo ha' dem vejet paa Fabriken, men de lukker Kl. 4, og saa kan vi ikke faa vejet de sidste Læs.

Overbetjent Pedersen: Der er jo stadig Folk paa Fabriken, kan man ikke faa dem til at gaa ud og veje dem?

Formanden: Det la'r sig vist ikke gøre, de har jo deres at se efter.

Læge Hoffmeyer: Naar vi har set et Par Læs og faaet dem vejet, behøver vi jo bare en Mand til at se, om de sidste Læs er lige saa store, saa kan der ikke være meget galt i, at de vejer det samme.

Formanden: Nej, der kan ikke blive mange Kilos Forskel.

Manufakturhandler Johnsen: Det kan jeg godt tage mig af. De skal jo næsten lige forbi mig.

Hoffmeyer: Hvis De saa er sikker paa, at Læsset bliver kørt det rigtige Sted hen! (Almindelig Munterhed).

Formanden: Ja, man har jo set saa galt før.

Overbetj. Pedersen: Eller at der er Torv i hele Læsset! (Munterhed).

Gaardejer Aage Due: Jamen, det er jo solide Folk, vi har til at køre.

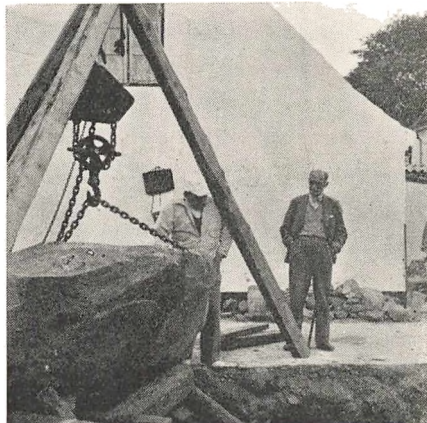
Flere Medlemmer: Det gaar nok . . . Det er i Orden . . .

Formanden: Saa er der ikke flere Sager paa Dagsordenen for det offentlige Møde. Vi har et Par Aldersrentesager . . .

Stemmer fra Pressebordet og fra flere Medlemmer: Hov hov — vi mangler Tingstenen.

Formanden: Naa, ja, det er sandt — der er fundet en af de her Tingsten, men det skete saa sent, at den ikke kom med paa den skrevne Dagsorden. Doktoren maa hellere forklare . . .

Hoffmeyer: Ja, der er fundet en stor Sten under Slagter Hanssens Hus, som de river ned, og da den lignede de andre Ting-

„Den falder nok godt til, hvor den bliver lagt!“

sten, spurgte man, om Sogneraadet havde Interesse i at taa den hen ved Siden af de andre. Jeg har i den Anledning talt med Erland Gribsø og Magister Hermansen fra Nationalmuseet, og de mener, at Stenen hører med i Selskabet. Jeg vil foreslaa, at vi bekoster Flytningen hen til de andre — det kan vel komme til at dreje sig om et Par Hundrede Kroner.

Overbetj. Pedersen: Det vilde være en Skam, om vi ikke gjorde det.

Manufakturhandler Johnsen: Jeg mener ogsaa, vi skal gøre det.

Arbejdsmand Fr. Andersen: Ja, det kan vel ikke blive saa dyrt.

Hoffmeyer: For Resten er de lærde lidt uenige om, hvad Stenen har været brugt til. Muligvis har den været Tingsten, ikke saadan at tidligere Sogneraadets medlemmer — eller rettere Bytingets Mænd — har siddet paa Stenene, men der har været lagt Brædder imellem. Det var jo først i 1562, at Slangerup fik Raadhus. Magisteren fra Nationalmuseet mente, at det var Torvesten, en Slags flade Markedsborde, hvor de Handlende har haft deres Varer liggende.

Skomagermester Egon Jørgensen: Jeg har i Dag talt med Erland Gribsø, som jo sammen med Borgmester Sundbo er Byens Historiker. Han mener, at de først har været Tingsten og senere er blevet brugt til Markedssten.

Formanden: Vi kan vel vedtage at betale for Flytningen? (Almindelig Tilslutning).

Gammelt Byting.

Fortælleren: Med Pietet har Byen værnet om et Fortidsminde. Stenen blev flyttet til Grønningen paa Slangerups Kirketorv. Udfra en instinktiv Veneration har baade den jævne Arbejder, som fandt Stenen, Husejeren, Byens Godtfolk og sluttelig Sogneraadet hver især værnet om

Stenen, Fortidsmindet. Den rummer da ogsaa et vist Perspektiv — lad os i Tankerne gaa mange Hundrede Aar tilbage, til den Tid, da Slangerup endnu var Købstad, da Sogneraadet var Byraad, og Livet gik sin Gang med de smaa og store Problemer, som det har gjort i Aarhundreder og vil blive ved med at gøre det. Der er noget beroligende i dette engang imellem at kaste Blikket ikke blot frem, men ogsaa tilbage — vi springer baglæns godt fire Hundrede Aar.

1. Akt.

(Skrevet af Svend Hoffmeyer, spillet af Skuespillerne).

Borgmesteren: Slangerup Byting er sat! Den første Sag er en Klage fra Morten Hjulmand over, at Anders Mathiesen har ladet

Tingstenen er lagt paa Plads paa Kirketorvets Grønning. De skaalformede Fordybninger ses tydeligt. I Baggrunden den Ejendom, ved hvis Gavl — udfor Mælkevoغن — Stenen blev fundet.

en død So ligge foran sin Dør i Svaldergade i fire Dage til stor Stank og Ulempe for enhver. Jeg ser, at begge Parter er mødt. Hvad har I at bemærke til Klagen, Anders Mathiesen?

Anders Mathiesen: Jeg har ded at bemærke, at ded er inne min Sue . . .

Morten Hjulmand: Ded er din So, Anders . . .

Anders: Ded er inne min Sue . . .

Borgmesteren: Har Soen henligget paa Gaden i fire Dage?

Morten: Ja, og den bulner og raadner og stinker . . .

Borgmesteren: Kender nogen Anders Mathiesens So?

Morten: Jeg beder Retten afhøre Søren Bak som Vidne.

Borgmesteren: Hvad har I at sige, Søren Bak?

Søren Bak: Husker du inne, Anders, at din So i Vinters blev bidt i Øret af Smedens Hund?

Anders: Jamen, ded er inne min Sue . . .

Søren Bak: Dengang var det din So, og du var ikke den, der manglede Klage over Smeden. Men den So, der ligger foran Morten Hjulmands Dør, er mærket af Bid i Øret som din So.

Anders: Je' si'r bare, ded er inne min Sue . . .

Borgmesteren: Er der ikke andre Soer, der er bidt i Øret?

Søren Bak: Smedens Hund bed et Stykke af Soens venstre Øre, saadan har Anders selv klaget — og det er den So, der har lagt sig til at dø i Svaldergade for fire Dage siden.

Borgmesteren: Det er altsaa din So, Anders Mathiesen?

Anders: Ded er . . .

Søren Bak: Ta' du hellere Næsen til dig, Anders!

Borgmesteren: Saa skriver vi: Thi kendes for Ret, Anders Mathiesen har at lade Rakkeren bortfjerne den So, der ligger for Morten Hjulmands Dør inden Aften — og bøder dertil to Mark til Byens Kasse . . .

(Lille Pause).

2. Akt.

(Skrevet af Erland Gribso, spillet af Skuespillerne).

Borgmesteren: Mens vi er ved Husdyrene — har I hittet Bytyren? Er det ikke nu paa fjerde Dag, han er forsvundet fra Mollegaardens Vænge, Peter Herløv?

Peter Herløv: Jo, og vi har haft Folk ude og lede alle tænkelige og utænkelige Steder. Tyren han er sagtens gaaet paa Hovedet i en Tørremose og er druknet, det Spektakel! Og det lige nu, da han ovenpaa Vinteren havde faaet Huldet igen og var ved sin Magt!

Borgmesteren: Det var ellers Skade. En Bytyr af hans Slav faar vi ikke let igen. Naa, men vi maa se at komme i Gang med det, vi er blevet samlet om: Klosterets ulovlige Handel med lybsk Øl og Rostocker-Mumme. Jeg for min Part mener, at denne Gang maa der bødes for Forseelsen. Hvad mener du, Christoffer Mule?

Christoffer Mule: Ja, som en af Byens Købmænd er jeg ogsaa stemt for, at Klosteret skal betale en Bøde til Raadstuekassen. Hvad ligner det, at Klosteret gaar os Købmænd i Næringen med sin Ølhandel. Bøden skulde være faldet forlængst, men se om den er det. Og hvorfor? Ja, Grunden den kender vi allesammen! Havde Byfogeden ikke været bundet baade paa Hænder og Ben, saa . . . (Der høres Mumlen) . . . Ja, jeg siger, hvad jeg mener: ingen anden Købstad er saa uheldig stillet som Slangerup i det Kapitel — hvor Klosterfogeden ogsaa er Byfoged. Der har I min Mening!

Borgmesteren: Saa er det din Tur, Byfoged!

Byfogeden: Ja, maa jeg spørge: Tror Christoffer Mule, at jeg som Byfoged bøjer Retten, naar noget angaar Nonnerne — fordi jeg ogsaa er Foged for Vor Frue Kloster? Sagen er, at der til Klosterjomfruernes Underhold i de sidste Par Aar er sendt os saa rigeligt med lybsk Øl og Mumme, at vi kan undvære en Del af Tønderne. Og hvorfor saa ikke gøre dem i rede Penge?

Christoffer Mule: Det er jo derved, I gaar os Købmænd i Næringen!

Byfogeden: Naah, I holder jer nok skadesløse paa anden Maade!

Borgmesteren: Jeg maa gi' Christoffer Mule Ret. Klosterets Handel med Øl er ulovlig.

Byfogeden: Det vil jeg heller aldrig nægte. Hvad vil I ha', at jeg som Byfoged skal idømme mig selv i Bøde som Klosterfoged?

Christoffer Mule: Mindre end 6 Mark kan det ikke være. Klosteret er rigt!

Byfogeden: Lad gaa da! Det gaar saa lige op med de 6 Mark, som Klosteret beregner sig for Optagelsen af Bytyren!

Borgmesteren: Tyren?

Peter Herløv: Har I Tyren i Klosteret?

Byfogeden: Vel har vi det! Han gik tidligt i Morges og trampede ude i Abildhaven og for saa pludselig hen og stangede Døren itu ind til Jomfruernes Gang. He-he. Jomfru Sofie bad sin Rosenkrans i sit Kammers næst ved Døren — hun daanede, men Jomfru Agnes fik kaldt Hjælp til fra Avlsgaarden, og — ja, nu har vi altsaa Bytyren i Forvaring, og han koster justement 6 Mark i Udløsningspenge! Det er dyrt for Mandkøn at færdes ubudent paa vore Gebeter!

Christoffer Mule: Er det billigere, naar man er buden? (Latter).

Byfogeden: Hvis Borgmesteren vil som jeg, slaar vi nu Følge allesammen ned paa Klosteret og henter Tyren! Ølhandelen holder Klosteret sig for Fremtiden fra. Det gi'r sig selv, for der er nu kun et Anker Mumme tilbage udover, hvad Jomfruerne er tilskrevet. Naar vi har sat Tyren ned i Vænget igen, slaar vi Spunset ud paa Ankeret og prøber, om Mummen er drikkelig — det indestaar jeg for Resten for — ja, hvad siger I? (Bevægelse, dæmpet, glad Tilslutning).

Borgmesteren: Jeg kan som Byens Borgmester stemme for Byfogedens Forslag! Hvad siger Christoffer Mule?

Christoffer Mule: Jeg stemmer som Borgmesteren!

Borgmesteren: Og du, Peter Herlov?

Peter Herlov: Ja, ved Sankt Gambrinus, det gør jeg ogsaa!

Borgmesteren: Og I andre?

Kor: Vi stemmer som Borgmesteren!

Borgmesteren: Godt! Vi gaar med det samme — vort Byting er hævet! (Trampen og Snakken, der efterhaanden ebber ud).

Fortælleren: Et Glimt fra Fortiden — blot et Par af de Episoder, den gamle Sten kunde berette om, hvis den formaaede. Glimt af gamle Dages Munterhed — men det har ikke været lige muntert altid, Medgang har vekslet med Modgang, Fred med Krig — saadan har det været i Aarhundredernes Løb. Hvad om vi kunde skue fremad, lære Visdom af Stenen. Hvad om den selv fik Mæle. Lad os til Slutning høre Tingstenens egen Tale.

Tingstenen selv.

(Reciteret af Skuespiller ved Det kongelige Teater,
Sceneinstruktør Svend Methling).

Tider skrider,
mangt forgaar.

Gennem Sekler
Granit bestaar.

Tiden iled, men Tusinder Aar
her jeg hviled — og stadig staar:
Bauta fra Fortid,
Minde om Stortid.

Isbræ bar mig,
Morænen mig favned,
Vikinger fandt mig,
satte paa Gravhøj
Minde om savnet,

Stene i Dysse — Vartegn for Slægtled.
Soln mig bleged og Vindenes Vælde
suste omkring mig — jeg graaned af Ælde.
Men Alder gi'r Visdom, jeg mangt kan fortælle:

(*Svend Carstensen*).

Jeg var dengang, da Isen veg,
og Danmark nyfødt af Havet steg,
saa Landet grønnes imellem Sunde
og Mænd, som fisked i Fjordens Bunde,
og jeg blev smykket med Solens Tegn,
jeg var en Helligdom for min Egn.
Man rydded Skove til Agerjord,
jeg saa dem blote til Njord og Thor,
jeg saa dem pløje med Slæb og Flid,
saa Folket skabes igennem Strid,

jeg saa dem glædes, jeg saa dem døje,
jeg saa dem bæres til Kæmpchøje,
saa Guder styrtes og Kirker bygges,
saa Love sættes og Ret betrygges.
Paa Torvet fik jeg min Plads engang,
jeg hørte Nonnernes Aftensang.
Ved mig holdt Try Herreds Tingmænd Møde
for Raad at pleje og Uret bøde.
Her førte Fattigmand frem sin Klage,
og Byfolk sukded for Skatters Plage.
Omkring mig leved en By sit Liv
med Studehandel og Kællingkiv,
med Raadmænd, Rakkere, Præst og Tigger,
som alle nu under Jorden ligger.
Jeg saa dem kæmpe, jeg saa dem virke,
jeg saa dem rejse den skønne Kirke.
Som Torvesten blev jeg længe brugt,
man falbød Klæder og Fisk og Frugt.
Her saa jeg Bønder til Marked stimle,
saa drukne Godtfolk i Skarnet trimle.
Fornemme Rejsende kom forbi
med Kusk og Tjener i Liberi.
En Tid laa Byen forknýt og skræmt,
mens svenske Krigsfolk huserede slemt.
Men herfra udgik der Bod for Brøst --
her digted *Kingo* med malmfuld Røst
og løfted lutred det danske Sprog.
Her gransked Pilte den sorte Bog.
Og Tider skifted med Lyst og Nød.
Her saa jeg rase den sorte Død,
saa Byen brænde og sygne hen
og saa den vokse sig sund igen.
Jeg ser, hvordan den i Dag sig soler
med rene Gader, Fabriker, Skoler,
og Idrætsplads, hvor nu Ungdom tumler,
mens gammelt Godtfolk ved Gærdet skumler,
— og Smaabørn hopper med brunc Ben
i sorgløs Leg paa de gamle Sten.
Og vil nu fremad vi Blikket vende
og spørge, hvad vil der siden hænde?
Saa er mit Svar — uden Aabenbaring,
men støttet til en solid Erfaring,
at indenfor *et Aartusinds* Ramme
der vil der — stort set — nok ske — det samme.

(*Svend Hoffmeyer*).

Tiden skrider,
mangt forgaar.
Gennem Sekler
Granit bestaar.
Mod skiftende Skæbner
kun Taaalmod væbner.

(*Svend Carstensen*).

Alle fem Tingsten paa Rad.

Den „nye“ ligger forrest.

Vinteraften paa Landet.

Af H. V. KAALUND.

Paa Strandmosegaard ved *Sletten* var der indtil 1856 et Teglværk, som de sidste tre Aar, før det blev nedlagt, bestyredes af Digteren H. V. Kaalund. Her traf Kaalund sin Hustru, Cathinka Jensen, der var Datter af en Købmand i *Sletten*. Ved Afrejsen fra Teglværket skrev Kaalund det smukke Frierdigt „Maaske“ til Cathinka. — „Jeg vil et Ord Dem nævne, saa fuldt af Haab, saa fuldt af Ve, det er

det lille jævne, beskedne Ord: Maaske“. Digterens spørgende „Maaske“ blev mødt med hendes „Ja“, og den 6. Marts 1860 holdt de Bryllup i *Asminderød Kirke*.

Fra H. V. Kaalunds Nordsjællandstid stammer ogsaa „Vinteraften paa Landet“, der fremkom i hans Digtsamling „En Efteraar“ i 1877, men er skrevet paa Strandmosegaard i 1850'erne.

Nu skal alt Skodden lukkes,
 nu skal alt Porten stænges —
 jeg maa derud paa Toften
 i Skumringen og længes.

Jeg maa derud og længes
 og føle mig alene
 og høre Vindens Susen
 i de bladløse Grene.

— I Vesten jeg skimter
 det sidste Glimt af Dagen,
 og stille drømmer Jorden
 under Sneens hvide Lagen.

— Det pusler omkring mig
 i Krogene skumle;
 — derinde i Stalden
 jeg hører Kvæget gumle,

og Hestene, som rasle
 med Spilbommens Kjæde
 og stampe ved Krybben
 og pruste, mens de æde.

— Jeg elsker at dvæle
 i denne øde Stilhed,
 at frydes ved dens Storhed
 og gyse ved dens Vildhed.

Det er mig, som jeg drages
til et hemmeligt Møde
med dem, jeg har elsket:
De Levende og Døde.

— Saa staar jeg her paa Toften
og længes og lytter,
mens Lysene tændes
i Fiskerlejets Hytter.

Fra Kronborg glimter Fyret
i det taagede Fjerne;
i Vinteraftnens Skumring
det lyser som en Stjerne.

Derude ligger Havet
af Isen bedækket;
fra fjerne Vover hører
jeg Vildandetrækket —

og Skrigen af Graagjæs
og Sang af vilde Svaner,
som drage i Stjernelys
paa vildsomme Baner.

Hvor højtidsfuldt stille! —
Hvor herligt at skue
deroppe den mægtige
tindrende Bue!

Hernede ligger Jorden
i Mørke begravet,
— deroppe vrimle Sole
som Sandskorn i Havet!

Jeg bøjer mit Hoved —
jeg føler mig saa lille;
dog er det, som jeg løftes
mod den evige Kilde.

Og Tankerne komme
og svinde som i Drømme
og lyse i mit Indre
som Stjerneskudsstrømme.

— Jeg vilde ikke bytte
en Ensomhed som denne
med Festsalens Tummel,
hvor Lysene blænde!

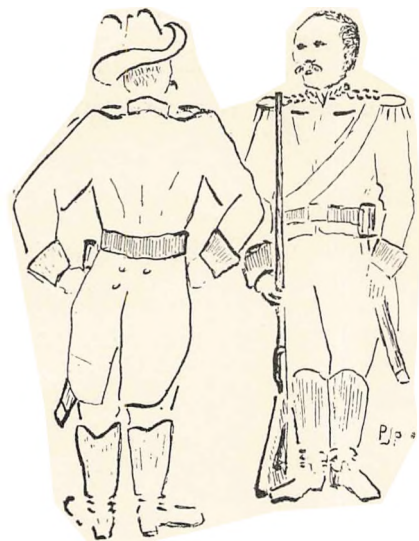

DA SCHLEPPEGRELL FIK MOTION

I HELSINGØR

Af Quercus.

Quercus fortæller her om Helsingør i Jægerkorpsets Tid og beretter nogle karakteristiske Smaatræk om de grønne Jægers Chef, den senere saa berømte General Schleppegrell.

Den berømte General Schleppegrell, som faldt i Slaget ved Isted i 1850, gjorde for 100 Aar siden Tjeneste i Helsingør som Oberstløjtnant. Det var ved det berømte 2. Jægerkorps, det, der senere blev til 18. Bataillon.

Korpset var oprettet i 1785 som »Sjællandske Jægerkorps« og kom i 1842 til at hedde »2. Jægerkorps«. Til at begynde med bestod Jægerkorpset ikke af værnepligtige, men af hvervede Soldater. Lønningen var saa lav, at det ikke kan have været den, der trak. I 2. Jægerkorps fik en Underjæger (menig) 25 Øre om Dagen, en Jæger (Underkorporal) 33 Øre og en Overjæger (Korporal) 50 Øre — eller sagt med Datidens Betegnelser: 12½ Skilling, 1 Mark og 1 Rigsort. Naar der alligevel stadig var Tilgang til Korpset, skyldtes det, at Forst-

væsenet fortrinsvis hentede sine Folk fra Jægerne. Tjenestetiden var i Begyndelsen flere Aar, men blev efter 1842 indskrænket til 16 Maaneder, og de hjemsendte blev saa indkaldt en eller to Gange til 20 Dages Maanøvre.

Da det blev bestemt, at Jægerkorpset skulde have Garnison i Helsingør, var der ingen Kaserne i Byen. Magistraten anbragte derfor hele Mandskabet i den saakaldte Husgaard, Sudergade 13, der nu kom til at hedde Jægergaarden, og som senere blev militært Sygehus. Raadhuskælderen brugte man som Vagtlokale.

Den meste Tid gik med Vagter og Patruljetjeneste. Egentlig Eksercits havde man kun et Par Gange om Ugen. Derimod fik Jægerne en Del Undervisning i Dansk, Regning og Tegning. Det var af Hensyn til Forstvæsenet. Frihed var der forholdsvis meget af, men det var ogsaa nødvendigt, fordi mange af Jægerne var gift og havde et eller andet Erhverv ude i Byen.

Kun udvalgte Folk kunde blive optaget i Korpset. De fleste af dem var fra Nordsjælland. Feltgraa Uniform var der ikke noget, der hed dengang. Jægerne havde grøn Kjole med sort Krave og Opslag, gul Vest, gule Bukser, lange Støvler og en flot opkræmmed Hat. Dertil kom en grøn Slængkappe.

Eksercitsen foregik paa Grønnehave. At det kunde gaa skrappt til, hvis nogen var obsternasig, vidnede Galgen paa Eksercerpladsen om, og haarde Legemsstraffe hørte i Korpsets første Tid ikke til Sjældenhederne. Men alt det forandredes med et Slag, da Schleppegrell overtog Jægerkorpset.

Schleppegrell var nok Jægenes Chef, men han var ogsaa deres Ven. Straffe idømte han yderst sjældent — og det var heller ikke nødvendigt i hans Tid. Naar han kom om Morgenen, sagde han altid: God Morgen, Kamerater! og han ledede selv Skydeøvelserne. Forud for hver Øvelse skød Schleppegrell selv flere Skud som Vejledning, og han var ikke bange for at supplere Jægenes knappe Lønning med Kontanter af sin egen Lomme, naar de havde haft en anstrengende Dag. Naar Mandskabet havde Øvelse paa Grønnehave i »spredt Orden«, tog Schleppegrell selv hele Turen med fra først til sidst.

Den gamle Jægergaard,
Sudergade 13.

Under en Løbetur, hvor der blev kommanderet »Fald ned!«, forstuede Schleppegrell engang den ene Fod, og hvor nødigt han vilde, maatte han holde sig hjemme fra Øvelserne et Stykke Tid. Der var dog ikke gaaet mange Dage, før han sendte Bud efter Korpsets Gymnastiklærer.

— Jeg har ladet Dem kalde, sagde Schleppegrell, fordi Lægen har anbefalet mig Motion. Man gaar jo her og glemmer alle sine Færdigheder. Vil De møde hos mig hver Morgen Kl. 7 og give mig en Time i Geværgreb og Legemsøvelser!

— Javel, Hr. Oberstløjtnant!

— Men jeg ønsker paa det bestemteste at blive behandlet, som De ved Øvelserne behandler de menige Jægere! Forstaaet?

— Javel, Hr. Oberstløjtnant!

Næste Morgen begyndte Øvelserne:

— Gevær i Hvil! Gevær ved Fod! . . . Tør jeg bede Hr. Oberstløjtnanten dreje Haandleddet lidt?

— Hørte De ikke, jeg sagde, De skulde behandle mig som en menig Jæger? Lad os blive fri for alle de Falbelader!

— Javel, Hr. Oberstløjtnant! Præsenter Gevær! . . . . Tør jeg bede Hr. Oberstløjtnant . . .

— Jamen, forstaa De da ikke, hvad det er, jeg vil Mand? Siger De maaske »tør jeg bede« til Jægerne? De har at holde Dem til min Ordre!

— Javel, Hr. Oberstløjtnant! Giv Agt! Ret Knæene! Venstre Haand fladt ind til Laaret! Ret saa den krogede Tommelfinger dér og op med Hovedet . . .

— Det er godt, saadan skal det være! udbød Schleppegrell.

— Hold Kæft! brølede Gymnastiklæreren. Ingen Sludder i Geledet! Tror han kanske, han sidder hjemme i Kakkelvnskrogen og snakker med sin Bedstemor, hva? Brystet frem! Maven ind! Og se saa at faa lukket Brødskuffen i! Hælene sammen, og Tærne udad! Saadan en skævbenet Daahjort! Jeg skal sgu lære ham, hvad det vil sige at staa ved Jægerkorpset!

— — —

Da Timen var forbi, trykkede Oberstløjtnanten Underofficeren en Daler i Haanden og sagde Tak — men næste Morgen stillede Schleppegrell paa Grønnehave og deltog i Øvelserne paa sin sædvanlige Maade dér. Det foretrak han alligevel fremfor at faa flere Privattimer.

Den gamle FÆRGEMAND

I HUNDESTED

Af Erik.

EN GAMMEL FÆRGEMAND har færget den sidste Passager over. Chr. Pedersen, eller maaske jeg tør skrive *Chr. Pe'sen*, for det kalder vi ham jo allesammen, har været med til at sejle Titusinder af Nordsjællændere og Københavnerne over det smalle Vand mellem Hundested og Rørvig. Nu har han kastet Fortøjningsrebet fast paa den ene Side, og han har valgt Hundested, hvor han føler sig hjemme. Højt oppe paa en af de store Bakker bor den 78-aarige Færgemand med Udsigt ned over Havnen. Her kan han kigge til Færgelejet og se, om de overholder Tiderne, og tager han Kikkerten frem, kan han staa og lure dem, hvis de sætter »hende« lidt skævt ind derovre i Rørvig. Chr. Pe'sen kender Hundredvis af Mennesker, og selv er han kendt af Tusinder. Han var blevet det faste Punkt paa den lille, rullende »Korshage«, han var den venlige Mand, som hjalp Folk til Rette med Bilerne. »Lidt længere frem med denherrenher, saa kan vi ha nokkenen«, — og han var Trøstermanden med Spanden, hvis det gik helt galt paa det vildende Hav. Det er et svagt Ord at sige om hans Humør, at det var godt. Han var altid i *Stjernehumør*, han havde meget let til et mildt og faderligt Smil, og naar han fik sig en rigtig hyggelig Sludder med en Passager, hørte man hans klukkende Latter, der lød som Bølgeskvulp mod Bolværket. Han

behandlede alle ens, ogsaa Kongen fik et venligt Smil og en ordentlig Søforklaring af Chr. Pe'sen, naar den kongelige Familie skulde over Vandet, og det kunde nok gibbe i en og anden Tilhører, hvis Chr. Pe'sen i Farten »lagde bort Titlerne«. Men Kongen morede sig godt sammen med Chr. Pe'sen.

✧

En Efteraarsdag besøger jeg Chr. Pe'sen for at se, hvordan han har det paa Landjorden. Han har stadig Uniform paa, men Billettasken mangler i Billedet.

— Jeg gaar jo lidt og ser paa, hvad de andre laver, siger han. Og saa render jeg stadig paa en eller anden Københavner, som kender mig. Hvorfor kommer De ikke ombord mere, siger de. Vi har ingen aa snakke med.

— Vi maa have gjort op, hvad De har oplevet i de mange Aar paa Søen, siger jeg.

— Ja, jeg har sejlet al min Tid. Jeg begyndte som Fisker, da jeg var Dreng. Dengang led jeg en Del af Søsøge, saa jeg har altid forstaaet Folk, naar de blev grønne i Ansigtet. Den er skrap, hvis det kommer dertil, at Gallen vil med op. Men det er en Sygdom som alle andre. Det gaar over. Sidenhen har jeg aldrig mærket noget.

— Er det sandt, at De fik Ideen til Færgeruten?

— Ja, jeg begyndte med min Fiskekutter, »Haabet«, jeg tog en Krone for en Enkelttur og halvanden for en Returbillet, men Ruten gik lidt anderledes end nu. Jeg startede i Frederiksværk og sejlede over Kulhus og Lynæs. Jeg tog Turen to Gange om Dagen, men saa fik jeg flere Tilbud om at gaa i Land, ja, der kom tre for-

„Og saa har du en Cykle, køn jeg tænke.“

skellige, men jeg valgte et fra dem, der startede »Kors-hage«-Færgen. Jeg har nu holdt to »Korshage«r ud, den første blev solgt til Bæltet og er havnet i Norge, den anden sejler endnu.

— Var det ikke trist ustandseligt at sejle den samme korte Tur?

— Der kan jo ikke ske meget paa den Milsvej, jo engang strandede et Par Svenskere ved Rørvig. To Mand laa og drev i en Jolle. Jeg maatte saa ombord i en Ro-baad, og jeg fik dem da ogsaa bjerget. Men det var saamænd ikke noget særligt. Da jeg var Fisker, skete der mere. Engang oppe ved Anholt, det var med »Haabet«, saa bjergede jeg tretten Nordmænd. Det var noget, der battede. De var kommet med en Sejler, der lastede Tømmer og var sejlet rundt a'  en i haard Storm. Saa var Skibet gaaet hen og blevet flavt lige midt over, og Mannerne gik ombord i Jollen. Der laa de og skvalpede rundt, da jeg kom. Det var en ordentlig Sjat og faa ombord. Vi sejlede dem til Helsingør. En anden Gang var det ogsaa galt oppe ved Anholt — ja, det er Pokker til  , den — saa fik jeg øje paa noget aparte i Sildegarnet. Det saa ud, som om der var noget levende. — »Er det et levende Væsen?« raabte jeg. — »Ja,« kom det saa nede fra Garnet. Jeg havde fanget en spillevende Mand i Sildegarnet. Det er den største Sild, jeg i mine Dage har fanget, og man kunde altsaa ikke sige, at han var død som en Sild (Chr. Pe'sen klukler). Det var en Matros, de havde været tre Mand til, men de andre var druknet. Han her havde surret sig fast og sad i Vanten. Det var for Resten et splinternyt Skib, som var gaaet ned, en Skonnert. Den var trillet lige rundt paa sin anden Rejse, senere blev den bjerget ved Kullen.

— Hvad skete der med Matrosen?

— Ham fik vi op i »Haabet« begribeligvis. Han tr ng-

te ogsaa til det. Han fik noget tørt Tøj paa og blev varmet op med noget Brændevin og sendt til K js. Det kunde han bruge, men han var for Resten en underlig Størrelse. Han lovede at skrive til mig, men jeg hørte aldrig mere et Ord til ham.

— Var han ikke glad, da han blev fisket op?

— Jo, ellers havde han heller ikke været bedre værd end at smide ud igen.

— Hvad har De ellers fanget i Garnene?

— Ind imellem fangede jeg jo lidt Sild.

— Hm. Skal vi vende tilbage til F rgetiden. De blev gode Venner med de kongelige?

— Ja, Kongen og Prinserne skulde sommetider over paa den anden Side for at gaa paa Jagt i Skovene, det skete ogsaa, at Dronningen eller Prinsesserne var med. Med min egen Baad sejlede jeg flere Gange for Kongefamilien, og senere talte jeg med Kongefamiliens Medlemmer paa »Korshage«. Min Søn og Svingers n, som var med, fik jeg sagt nogle Ord om. De havde nemlig gaaet Vagt for Kongefamilien som Soldater. Da Kongen hørte det, slog han mig paa Skulderen og sagde: »Saa siger vi, at vi er i Familie allesammen!«

Nu husker jeg en anden Gang, Kongen slog mig paa Skulderen. Det var da jeg var inde og faa Dannebrogskorset. Da sagde Kongen: »Jeg er glad for, at jeg fik Lov at overrække Dem det!«

☆

Den gamle Færgemand sætter Stokken i Gulvet og rejser sig:

— Det er ligegodt underligt, at man ikke skal have Billettasken paa Maven mere. Jeg har kendt saa mange flinke Mennesker, og jeg har fulgt dem fra Aar til Aar og set, hvordan de blev  ldre. Mange af dem naaede

„Maa jeg ta' et Billede af Dem, Chr. Petersen?“

ikke min Alder. En Gang imellem ta'r jeg over for at se paa det hele.

— Betaler De saa pænt for det?

— Nej, det skulde da Pokker, siger Chr. Pe'sen og ler. Jeg ved ikke hvor mange Millioner, jeg har krævet af Passagererne, men de maa ku' sla' til for de Ture, jeg kan naa at ta' endnu med »Korshage«.

☆ DEN 20. December ☆

★ Julc-Novelle fra Helsingøregnen. ★

Af Filip Stultmann. ★

Det var den 20. December.

Han huskede Datoen af mange Grunde.

I et helt Aar havde han nu saa at sige hver Dag genkaldt Oplevelsen i sin Erindring. I Fjor, nogle Dage før Jul, var han taget op til Nordsjælland for at se Landet i Sne, for at vandre i rimklædte Skove og for at genskabe sin Barndoms Julestemning.

Paa Marianelund Kro, som han havde valgt til sit Standkvarter, var der kun fire Gæster foruden ham, et midaldrende Ægtepar — Manden var Ministerialembetsmand — med deres to Børn, en Søn og en Datter, der begge to var omkring Midten af Tyverne. Det laa ligefrem i Luften, at de slog Følge paa deres Ture. Undertiden alle fem, oftere de to unge og han sammen.

En eneste Gang havde han og den unge Pige alene været ved Slotsruinen — en Maaneskinsaften. Det var den 20. December, Aftenen før Familien skulde rejse. Da de kom tilbage til Kroen, var kun Overtjeneren paa Benene, men de havde dog faaet hver en Kop The.

Mens den blev lavet, havde den unge Pige stillet sig hen ved et af Vinduerne og set ud over de snedækkede Marker og Skove, der tindrede i Maanelyset.

Pludselig havde hun taget en Ring af Fingeren og med Stenen ridset noget paa Ruden.

— Hvad er det, De skriver?

— Kom og se!

Han rejste sig og gik hen til hende. I Glasset stod med kantede Bogstaver: »20. December 1932. Nina«.

— Maa jeg laane Deres Ring? spurgte han og skrev to Ord i Fortsættelse af det, hun havde skrevet: »og Victor«.

— — —

Næste Morgen var hun rejst sammen med Forældrene og Broderen.

De havde paa Falderebet ønsket hinanden Glædelig Jul — og siden havde han ikke set hende.

* * *

Nu var det atter den 20. December. Et Aar var gaaet — og han var paa Vej til Marianelund igen.

Man skal aldrig prøve paa at fremtrylle gamle Min-

der paa den Maade, som han nu var i Færd med, det giver som oftest Skuffelser, det vidste han godt — men han maatte op til den gamle Kro igen og se Ruden med deres Navne.

Der var mange Julegæster paa Kroen denne Gang, men ingen, han kendte — heldigvis. Eller dog? Hvem havde han ventet at møde?

Med en Diamant, han tog frem af et lille Etui, skrev han om Aftenen paa Ruden: »20. December 1933. Victor«.

Han blev staaende og saa ud i Natten. Saa tog han sin Stok og gik alene over paa Ruinen.

Et Vers af Bjørnstjerne Bjørnson meldte sig i hans Underbevidsthed, og han nynnede, mens han gik hen ad Vejen, hvor Kanesporene stod med blaa-hvide Skygger:

Aften er stille,
Tonerne trille
lydløse ned i det evige Væld.
Kun mine Tanker
lyttende vanker —
vil hun ej komme i Kvæld?

* * *

Næste Aar, Julen 1934, var han forhindret i at besøge de kendte og kære Steder. Han var paa Rejse i Sverige og kom først hjem, da Pilebuskene stod med dunede Gæslinger, og Vaarbruddet var ved at sætte ind. Men glemt den gamle Skovkro havde han ikke. Han vilde til Marianelund igen — men ikke, før »Vinteren drømmer, Stjernerne svømmer« og »Sneen har dalet, tumlet og malet eventyrlet i den skovdunkle Hej«.

* * *

Den 20. December 1935 tog han derop med første Morgentog. Længere kunde han ikke vente, nu da Dagen — endelig — var der. Han styrede straks hen mod Ruden.

Hun havde været her i Fjor! Under hans sidste Indskrift stod der: »20. December 1934. Nina«.

Hvis der var lidt Mening i Tilværelsen, saa kom hun ogsaa i Aar. Først havde de begge to skrevet deres Navne

paa Ruden, saa han alene, saa hun alene . . . , nu m a a t t e Kæden sluttes med begge Navne paany.

Kom hun, vilde hun lægge Vejen enten over Helsingør eller over Kvistgaard. Han vilde gaa hende i Møde og trak Lod med sig selv om, hvilken af Vejene han skulde slaa ind paa. Det blev Kvistgaard, og noget over Middag gik han sig en Tur i Krogenberg Hegn.

Han blev ikke det mindste forbavset, da han ved en Omdrejning af Vejen, hvor bronzerøde Smaabøge og sne-pudrede Graner havde hindret Udsigten, pludselig stod over for hende!

— Nej, nu har jeg aldrig kendt Mage! Er D e her? udbrod hun.

— Ja, og D e?

Saa fulgtes de ad til Kroen.

Han havde, før han gik, bestilt Kaffe med Julekage og Cordial medoc — til to. Saa sikker var han . . . Sikker? Nej, Fatalist om en Hals, det var det, han var. Men Hel-det havde fulgt ham. Lykken var med ham!

* * *

Da de var færdige med Kaffen, gik de ind i Stuen, hvor »deres« Rude var.

— Hvad skal vi skrive i Dag? spurgte hun og smilede.

Han tog hendes Arm og sagde dæmpet:

— Synes De ikke, vi skal vente lidt, før vi skriver? Til Skumringen falder paa — ingen kender Dagen, før Solen gaar ned!

— Maaske, svarede hun og strøg med sin frie Haand ligesom kærtegnende hen over Rudens Inskriptioner.

Om Aftenen var de ved Slotsruinen. Maanen skinnede som sidst, da de var der sammen.

— Nina er et smukt Navn! sagde han, da de havde siddet tavse et Stykke Tid paa Bænken oppe paa Murkronen.

— Synes De?

— Ja, og Betydningen af det er lige saa smuk!

— Hvad betyder Nina da?

— »Den yndefulde«!

— Nej, gør det? Det vidste jeg ikke — men jeg ved, hvad Victor betyder; det husker jeg fra min Skoletid!

— Victor betyder »Sejr«, »den, der sejrer«.

— Ja!

— H a r jeg sejret? spurgte han stille og vendte sig imod hende.

— Ja . . . forlængst . . . , svarede hun næppe hørligt og lænede sit Hoved mod hans Skulder.

— — —

Da de kom tilbage, skrev de: »20. December 1935. Nina og Victor« i deres »Vindues-Dagbog«. De tre sidste Ord blev understreget.

*

Kort før Jul næste Aar, 1936, stod der i Bladene: »Søndag den 20. December vies i Gurre Kirke Frk. Nina Skovgaard, Datter af Kontorchef i Finansministeriet Troels Skovgaard, til Arkitekt Victor Møller, København. Middag paa Marianelund Kro«.

Bryllupsdagen blev der føjet en ny Linie til Indskriften paa Ruden: »20. December 1936. Nina og Victor Møller«.

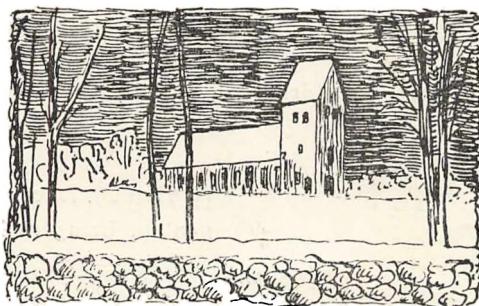
* *

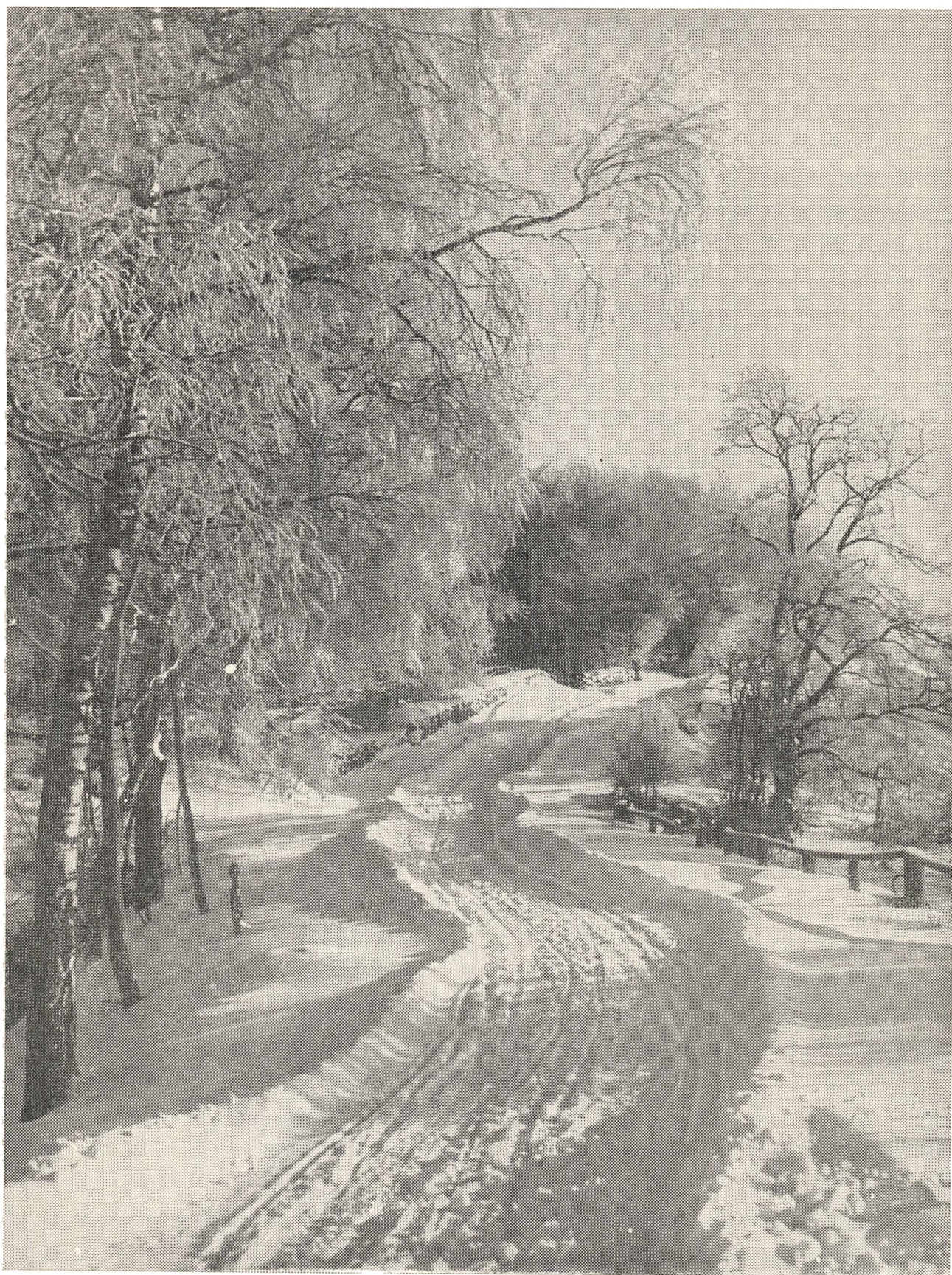
Mange Gæster i den idylliske Kro havde Tid efter anden faaet Øje paa de indridsede Bogstaver og Tal i Rudeglasset. Adskillige af dem har vel ogsaa spekuleret paa, hvad de betød, og har maaske anet Meningen. Gav de op og spurgte Overtjeneren, svarede han diskret: »Naa, det dør! Det ved jeg ærlig talt ikke!«

Nu kan det ikke nytte, at man leder efter Ninas og Victors Rude, naar man kommer til Marianelund.

Natten til den 29. Januar 1937 brændte Kroen i en forrygende Snestorm, og det lille Stykke solbrændte Glas, der havde betydet saa meget for to Menneskers Lykke, gik tabt for altid.

Kroen er blevet bygget op igen. Men Ruden er borte. Ilden tog den, da dens Mission var endt.

Med Vintertid, naar Sloven staar
„ med Rimfrost i de dunkle Løkker,
og Snestorm vildt mod Ruden slaar,
mens Sneen sig paa Taget fløtter —“

SOPHUS BAUDITZ

og Hornsherred.

Af Erl.

Forfatteren Sophus Bauditz, der døde i 1915, tilbragte sammen med sin Familie en lang Række Ferier i Hornsherred, baude om Sommeren og ved Vintertid. Højagergaard, Overberg, Svanholm og Færgegaarden var de Steder, han holdt til, og herfra hentede han meget Stof til sine Romaner og Noveller. I hans Bøger genkender man flere Steder Hornsherred i Firserne og Halvfemserne — ikke alene landskabeligt, men ogsaa i Omtalen af forskellige Episoder og i Personskildringerne, som tit er rene Portrættegninger.

Med Mellemrum bliver det »fastslaaet«, at snart en, snart en anden Gaard, i Jylland eller paa Øerne, har været Model til Sophus Bauditz' »Skovridergaard«. Saa sent som i 1940 skriver en Kronikør i et Hovedstadsblad, at Valborup Skovridergaard mellem Roskilde og Ringsted skal være den »rigtige« — mærkeligt nok, da Sophus Bauditz' Søn, Forfatteren Gustav Bauditz, som døde for godt en halv Snes Aar siden, i sin Bog »En lykkelig Tid« i 1926 udtrykkelig siger, at »Skovridergaarden« er Blegind Præstegaard mellem Aarhus og Skanderborg.

Derimod er det rigtigt, at meget af det, der foregaar i »Skovridergaarden«, har sjællandsk Baggrund. Men det er ikke Egnen mellem Roskilde og Ringsted. Det er Hornsherred, Gaardene mellem Jægerspris og Skiby. Og Hovedpersonen, Skovrideren selv, er Godsforvalteren paa Overberg, Kancelliraad C. Becker. Men ogsaa andre af Egnens kendte Skikkelser gaar igen i »Skovridergaarden«. Som Model til den overtroiske bøhmiske Skytte, Janos, har Bauditz f. Eks. brugt en gammel Original, Frants Holmblad, der i mere end en Menneskealder havde sit Tilholdssted hos Beckers.

Kancelliraad Becker var, som nævnt, Godsforvalter paa Overberg. Gaarden ejedes af Godsejer Carl Johan Hellmers, men Kancelliraaden var ogsaa selv Ejendomsbesidder. Overbergs Naboejendom Højagergaard var hans, og det var der, Bauditz ferierede sammen med sin Kone og deres to Drengene.

Sophus Bauditz' Hustru hed Emilie Augustinus og var Datter af Tobaksfabrikant, Etatsraad Augustinus. En Søster til hende var gift med Forfatteren, Professor Chri-

stopher Boeck i Fredensborg — og Kancelliraad Becker paa Højagergaard var Onkel til de to Frøkner Augustinus.

Fra Bauditz' Skildring af »Skovridergaarden« husker man Fortællingen om Brønden, der var Skovriderens Stolt-hed. Nøjagtigt det samme var Tilfældet paa Højagergaard, hvor Kancelliraaden holdt Snesevis af Lovtaler over det klare Kildevand, han havde i sin Brønd. Højagergaards Brøndvand var det bedste i hele Herredet, ja i hele Amtet!

Frants Holmblad, »Skovridergaarden«s Janos, var Broder til den kendte Etatsraad Holmblad i København — ham med Stearinlysene, Lakfarverne og Spillekortene, »Holmblads Salmebog«. Frants Holmblad var enarmet og enøjet, lidt af en Særling, men Godheden selv. Hvordan han i Tidernes Morgen var havnet paa Højagergaard, var der ingen, der huskede mere.

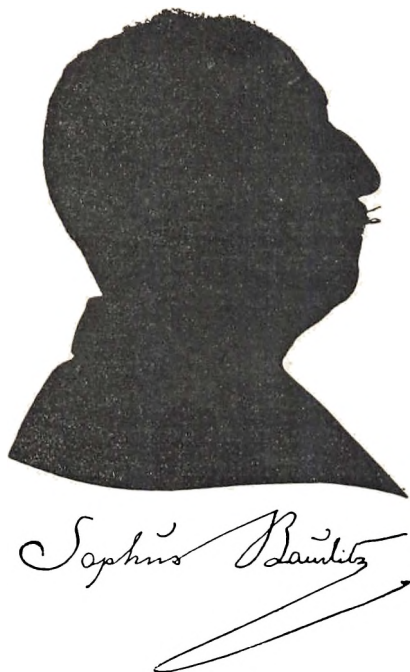
* * *

Sophus Bauditz elskede den Ro, der altid var paa Højagergaard. Her kunde han skrive, naar han vilde, og gaa ud i Naturen med sin Bøsse og sin Hund, naar det passede ham. Højagergaards Jord stødte op til Overbergs, men ogsaa der havde Bauditz Jagtret. Tit fulgtes han paa Jagten med Godsejer Hellmers og med Kancelliraad Beckers Søn, den senere saa kendte Jagtforeningsformand, Overretssagfører Carl Becker i København.

Engang hvert Aar var Familierne fra Højagergaard Gæster paa Herregaarden Svanholm, hvor den tidligere Amtmand over Frederiksborg Amt, Geheimekonferensraad, Baron Bille-Brahe sammen med sine to Døtre holdt Hof. Jagtmiddagene paa Svanholm kan man læse om mange Steder i Bauditz' Værker. Lige saa stor en Hader, han var af det, han kaldte »Konversation paa Morgentunden«, lige saa meget holdt han af de mange Stemmers Summen ved Jagtmiddagene, elegant turnerede Replikker, Lys og Farver, Vin i slebne Krystalglas, Synet af og Samværet med skønne Kvinder. Han var Ridder og Troubadour — her som i sine Bøger.

»Doktoren« blev Bauditz kaldt blandt Venner og Jagt-fæller. Han vidste alt og kunde alt — naar han var i Aande. Personalhistorie og Heraldik var han velbevandret i, og sin egen Slægts Historie kendte han ud og ind.

Sophus Bauditz hørte til en gammel tysk Adelsslægt — Familievaabnet er et blaat Skjold med tre guldrandede Sølvdrikkehorn —, som for mange Herrens Aar siden var blevet naturaliseret i Danmark, og det morede ham i et festligt Lag at fortælle om Slægtens Stamfader, Wolf

Heinrich Bauditz, der som ung opholdt sig ved Wiens Kejserhof og derefter, først som »Gemen« og siden som Underofficer, deltog i Kampe i Ungarn.

Det var i Lejetroppernes Tid, hvor en Landsknægt kunde avancere fra Menig til de højeste Poster i Løbet af faa Aar, hvis han var heldig — og tilstrækkelig haardhudet. Heldig var Wolf Heinrich i hvert Fald, for han endte som General, selv om han var begyndt som »Gemen«.

I 1615 var han i Venedigs Tjeneste som »Løjtnant til Hest«, og tre Aar efter blev han af Frederik af Pfalz udnævnt til Ritmester og var med i Slaget paa det hvide Bjerg. Hidtil havde han ikke haft Berøring med Danmark, men det fik han, da Christian den Fjerde under sin Deltagelse i Trediveaarskrigen i 1625 lod hverve en Rytterstyrke i Tyskland. Wolf Heinrich Bauditz meldte sig under de danske Faner, blev straks Oberstløjtnant og Aaret efter Oberst. Senere gik det baade op og ned for ham, til sidst dog kun op. En fremragende dygtig Rytterofficer og en Hædersmand i Bund og Grund, det var det Skudsmaal,

Samtiden gav Wolf Heinrich. Han var Sophus Bauditz' 4 × Tipoldefar.

* * *

Naar Bauditz ferierede paa Højagergaard, var der tit Gæster. Ved saadanne Lejligheder fungerede Fru Bauditz' Broder, William Augustinus, som Hittepaamand og Forlystelsesraad. Velhavende som han var, spillede det mindre Rolle, hvad hans Festarrangementer kostede. Et Aar havde han paa Blegepladsen bygget en italiensk Landsby med Osteri og alt, hvad der ellers hørte til. »Den blaa Grotte« var der ogsaa, og naar man var kommet igennem en skuffende eftergjort Drypstenshule, endte man i Osteriet, hvor Fru Bauditz og Frøknerne Becker i korrekte neapolitanske Folkedragter serverede Maccaroni med Parmesanost og italiensk Landvin.

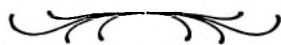
Paa Baggrund af, at alt var gennemført italiensk, blev en af Omegnens Forpagtere mødt med et noget syrligt Smil fra Damerne, da han ved Synet af dem i sit Hjertes Enfold udbød: »Nej, kom skal I bare se, sikke no'en søde A m a'r-P i'e r!«

Fru Bauditz' Forældre havde, mens hun var ung Pige, tilbragt flere Somre i Færgegaarden. Hun og Sophus Bauditz havde i Forlovelsestiden sværmet i Færgelunden, og en af de aarlige Udflugter fra Højagergaard gik altid dertil. I en stor Bøg havde de som nyforlovede skaaret et E og et S. Det Træ blev tilset hvert Aar.

Andre Ture gik ned syd paa i Horns Herred — »op i Herredet«, siger man, naar man er kendt paa Egnen — især til det gamle Eventyrslot Selsø med Maleriet af »den hvide Dame«, der stadig spøger, og hendes blodplettede Seng.

Selsø har altid været omgivet af Romantik og Mystik, og da Sophus Bauditz i 1912 skrev »Den gamle Kro«, henlagde han en Del af Handlingen til det gamle Herresæde, som i Romanen kaldes for »Svendsø«. Paa Side 33 i Udgaven fra 1918 har Bauditz en Beskrivelse baade af Selsøs Bygninger og af Sagnet om den hvide Dame. Navnene er ændrede, men det er der altsammen, Slottet, Søen — »dér, kan De tio, har været Jagt!« — og Sengen med Blodpletterne paa Hovedgærdet.

»Den gamle Kro« er iøvrigt en Slags Fortsættelse af »Hjortholm«, den af Bauditz' Romaner, som naaede længst ud. Hovedpersonen baade i »Hjortholm« og i »Den gamle Kro«, den ridderlige Kaptajn Riis, er Bauditz' kæreste Romanfigur. Kaptajnen er vel ikke ligefrem et Selvportræt af Forfatteren, men dog noget i den Retning, og vil man lære Sophus Bauditz' Mandsideal at kende, bør man fordybe sig i, hvad han skriver om den gamle Kaptajn.

En Jul paa Vejbyegnen 1654.

Af Marie Wiberg.

En Julenovelle med Pesten som den dystre Baggrund —, men samtidig en Historie om Menneskenes uudslukkelige Tro paa Fremtiden.

Pesten havde hærget hele Sommeren, og alle, som kunde, havde forladt Byerne og var draget ud paa Landet. Allerede i Foraaret havde Københavns Akademi lukket sine Døre, seks Hundrede døde hver Uge ud af Københavns tredive Tusinde Indbyggere, og da det saa ud til, at Pesten ikke vilde standse til Vinteren 1654, brød Christian Jenssøn op for at faa lidt frisk Luft i Lungerne. Han havde en Farbror paa Vejbyegnen, og en Efteraarsdag bankede han paa hos Farbror Lars.

— Kom kuns ingenforen, sagde Farbror Lars; men da han fik at vide, hvor galt det nu var i Hovedstaden, bad han Christian om at skifte Tøj. Farbror Lars stod i Stegersdørens Halvlem og kastede nogle gamle Klæder ud til den unge Mand.

— Smid det gamle yd i Dammen, saa vi ka drone Pesten, hvis der er noen.

Der var Glæde paa Gaarden, men ogsaa Betænkelighed.

— Nøv maa døv hjælpe vos, hvor døv ka', Christian, sagde Farbror Lars.

Og det gjorde han, tog fat med det samme, ingen skulde sige, at han kom til Ulejlighed. Han var stor og stærk, kunde lave to Mands Arbejde. Men man fik ikke meget Gavn af ham i den Omgang, allerede Dagen efter, at han var kommet, segnede han om ved Ploven. Det kom som en snigende Træthed. For hver Fure rystede Knæene mere, han blev skiftevis kold og varm paa Kroppen, kunde daarligt faa Vejret. Til sidst klamrede han sig krampagtigt til Ploven, men saa faldt han. Hestene trak Træploven op, slæbte den et Stykke oven paa Furen og luntede saa hjem til Gaarden.

Da de bumpede ind over Brostenene, stod Farbror Lars i Lolemmen, og han anede hvad der var galt:

— Nøv kommer Øgene hjem med Uløkke te vos, sagde han og gik roligt hen og spændte dem fra.

Marie kom springende:

— Jøsses Kosheden, hva' er der paa Fæ'er?

— Ta' ded kuns roligt, gaa ing med dig med det samme.

Farbror Lars bar Christian hjem.

Han blev lagt op i Gæstealkoven, og der laa han og hev efter Vejret. Store mørkerøde Pletter skød frem

i hans Ansigt. Blodaarene i hans Øjne svulmede op, Øjnene var glinsende.

— Nøv er vi midt i hiele Reeledheden, sagde Farbror Lars.

— Vorherre være med vos. Jeg er saa mangkerlig — Marie ku faa ded, sagde vor Mor og foldede Hænderne. Hun kiggede paa Lars Jenssøn — og Lars trøstede hende.

Den kloge Kone fra Esrum blev hentet — man stolede mere paa hendes røde Traade og magiske Evner end paa Lægerne.

Hvad hun gjorde ved Christian, ved ingen, to Dage efter faldt hun selv om i Bryggerset i Esrum, og dér fik hun Lov at ligge, mens de røde Pletter bredte sig i hendes Ansigt. Da Kuløren naede en Mellemtung mellem sort og blaat døde hun. To modige Karle lagde hende i Kiste, og hun blev begravet uden Følge.

Og mens Pesten bredte sig i Esrum og videre om, bukkede baade Lars Jenssøn og Konen under for Sygdommen. Først den lille glade Kone — saa den skikkelige og gode Lars Jenssøn. De laa ved Siden af hinanden i Alkoven.

— Tror døv, vi kommer over'ed Mor?

— Ja, mon dog inte. Har man inte hørt om ded før?

— Jo, ded har man vist.

Marie havde en haard Tid med tre syge Mennesker. Gaardens Pige var stukket af fra Ulykkesgaarden, Karlen, den gamle Niels, kunde ingen menneskelig Magt faa til at genoptage Arbejdet. Hun var ene. Gaardens Jord blev ikke passet, men det fik være. De syge skulde hjælpes.

Marie gik ulykkelig omkring, hjalp dem til Rette — og vilde stadig give dem Mad, men ingen af dem vilde spise, kun Vand i en Uendelighed, bad de om, og det fik de.

Men Lars Jenssøn blev sløjere og sløjere, og en Dag kaldte han paa Datteren:

— Saa, lille Marie, nøv dør Las Jenssøn. Dersom Christian ka' klare dennehersens, saa er der Krodt i han! . . . men els faar døv — — —

Saa døde Lars Jenssøn, og Dagen efter fulgte Konen ham.

— — —

I de nordsjællandske Byer var alle Torvedage blevet aflyst.

Fra Gaderne steg tætte Røgskyer op mod Himlen,

Baal af Tjære, Malurt og Enebær skulde rense Luften for alt det onde, der var kommet over Menneskene som de europæiske Kriges Følgesvende. Paa Kirkegaardene stod lange Rækker af Kister og ventede paa at komme i Jorden. Ingen vilde, ingen turde have med dem at gøre.

Og imens laa Christian i Gæstealkoven og kiggede ud ad de smaa Vinduer.

Det var blevet Vinter, Julen var nær. Lidt Korn var sat op til Spurveene trods de mange Ulykker, Menneskene var midt i.

Denne Pest var kun for Mennesker.

Christian Jenssøn var nu saa rask, at han kunde ligge i Alkoven og ræsonnere. Han var endda saa godt stillet, at han kunde glæde sig over saa net og ren og glad Marie altid var.

— Jeg har ingenting fortjent af alt det gode, du gør for mig, sagde Christian. Det var mig, der kom til Gaarden med alt det onde.

— Det maa døv inte sige, døv har inte gjort andet, end hvad jeg sæl vilde . . .

— Mener du det?

Han bøjede sig fremover og kiggede paa den store, sunde Bondepige. Han havde ikke set hende, siden hun var en lille Pige. Nu stod hun frisk og rødmosset som det Menneske han kunde takke for Livet, han, som havde haft Pesten med til denne gode Egn. Engang havde han vel nok drømt, at han skulde vinde en fin, hvid og sart Prinsesse, som han kunde værne om . . . men . . .

Marie saa gennem de smaa Ruder ud i Gaarden. Der var noget uryddeligt. Niels var rendt fra Gaarden, den gamle Stejevender. Hun kom pludselig til at tænke

paa de Drømme, hun havde for nogle Aar siden. En stor og stærk Ridder var kommet ridende ind paa Gaardspladsen for at tage hende med ud til Livet. Nu laa hendes Fætter her hjælpeløs, og hun var bundet til Gaarden stærkere end nogensinde før. Men Christian var en god Mand . . .

— Tør du holde mig i Haanden lidt, sagde Christian. Jeg er rask nu, tror jeg.

Marie rakte ham Haanden.

— I Julen savner man altid de døde mere end paa andre Tider af Aaret, sagde Christian, men hvis du vilde give mig Lov at blive her, saa skal jeg prøve paa at være noget for dig og Gaarden . . .

Marie nikkede.

— Det er, som ded ska' være, sagde hun. Jeg tror, vi kommer til at holde af hinanden . . .

De saa alvorlige ud, men lidt etter smilede de begge. En gammel Mand var kommet ind i Stuen, det var Niels, som havde været paa Gaarden i fyrretyve Aar.

— Maa jæ inte nok være her, sagde han. Ded er allivel her, jæ hører til, det kan jæ særlig mærke her op til Julen.

— Kom døv bare, sagde Marie, men døv kunde jo nok ha holdt sammen med mig, da Ulykkerne var over vos.

— Jeg vilde inte riskere at krepere, sagde Niels, og tørrede Næsen, for hvem skulde saa føre det hele videre?

— Nei, ded er sandt, svarede Marie og lo.

Hun saa paa Christian i Alkoven:

— Nu holder vi tre Jul, saa kan vi altid se, hvem der er den stærkeste af vos.

GENIET FRA NELLERØD FYLDER 100 AAR

☆

Af * * *

☆

Her fortælles om Opfinderen Jens Poul Andersen, der fra sit lille Værksted i Nellerød sendte den ene Verdensopfindelse paa Markedet efter den anden — uden at faa noget særligt Udbytte af det.

I dette Efteraar var det 100 Aar siden, at „Geniet fra Nellerød“, Landsbyhaandværkeren Jens Poul Andersen, fødtes i Nellerød Nord for Helsingø. Han er af sagkyndige blevet betegnet som en genial Opfinder, en Foregangsmand af det allerstørste Format — men han var hæmmet af, at han var født i et beskedent Hus i et lille Land. Andre Opfindere, som simpelthen stjal hans Opfindelser, tjente sig til Millionærer. Ganske vist fik han en hæderlig Omtale af sin Samtid, men der kan nu ikke herske den mindste Tvivl om, at Landsbyen havde fostret en Opfinder, som taaler at nævnes ved Siden af de største Navne. En af hans Biografer tager ikke i Betænkning at tale om en dansk Edison, og Hoffotograf Elfelt, som har kendt den geniale Almuesmand, nævner hans Navn med største Beundring.

Jens Poul Andersen blev født den 26. Oktober 1844 i Huseby. Hans Far havde en Gaard, og fra ham arvede Jens Poul et fint Haandelag, men han fik i Tilgift en blændende skarp Forstand. Maleren P. C. Skovgaard, der jo selv var fra Ramløseegnen, fik Øje paa det kloge Barn, som havde mere end almindelige Evner for Tegning, og han fik Drengen anbragt i Malerlære i Frederiksværk, men Jens Poul Andersen følte stærkt Savnet af ordentlig Skoleundervisning og satte sig 22 Aar gammel paa Skolebænken i den Classenske Skole i Frederiksværk. Skolens Samling af fysiske Apparater tiltalte især Jens Poul Andersen, og han udførte i sin Fritid en Række Eksperimenter, som forbløffede Lærerne. Efter sin Skoletid blev han Snedker, og i sit Værksted i Nellerød udførte han mange smukke Arbejder for Folk. Længe varede det dog ikke, før han specialiserede sig i mekaniske Redskaber. Saa kunde endelig hans særlige Evner komme til fuld Udfoldelse. Han var meget musikalsk og byggede en Mængde Violiner, hvoraf nogle eksisterer endnu.

Senere kastede han sig over Fototeknik. Det var i Fotografiets Barndom, og han byggede sig straks et Apparat. Kort Tid efter, i 1876, søger han Patent paa sin første Opfindelse, et let transportabelt Kamera, som kan benyttes hvorsomhelst uden Anvendelse af Mørke-

kammer. Paa Teknologisk Institut findes dette første Apparat, som i sin Enkelhed er genialt konstrueret. Denne Opfindelse skulde være nok for en Mand til sikre økonomiske Fordele, men Idéen blev trods Patentet hugget af store Industriforetagender. Han fik kun nogle faa hundrede Kroner ud af det.

Jens Poul Andersen lod sig imidlertid ikke slaa ud, og i 1887 træffer vi ham i England, hvor han er paa Studierejse til en fotografisk Udstilling. Senere var han paa en Rejse i Tyskland. Men han bliver stadig skuffet. I 1888, da han udstiller i København, lider han den Tort, at de store Firmaer, der udstillede Apparater af langt daarligere Kvalitet, faar „hædrende Omtale“, mens Jens Poul Andersens bliver forbigaaet i Tavshed. Forfatteren Holger Rosenberg, der har kendt Jens Poul Andersen, nævner et andet Eksempel paa, hvordan det gik den stilsfærdige Almuesmand, der havde opfundet Selvbinder og Mejemaskinen længe før andre havde beskæftiget sig med Tanken. Han søgte Patent, men i Patentbureauet rystede man paa Hovedet ad den mærkelige Landsbyhaandværker og forlangte en saa stor Sum Penge paa Bordet, at Jens Poul Andersen maatte tage hjem til Nellerød igen.

Jens Poul Andersen tog aldrig siden Patent paa noget, han var nu endelig slaaet ud. Men Opfindelserne blev ved at komme fra Nellerød. Han konstruerede det første Apparat i Verden med lille Fokus, lysstærkt Objektiv og mange smaa Optagelser — det System, som endnu bruges. Og han eksperimenterede med Farveoptagelser. Ogsaa de levende Billeder beskæftigede han sig med. Hoffotograf Elfelt ejer et Apparat, som Jens Poul Andersen har konstrueret. Det er det første i sin Art i Danmark, og han havde udstyret det med mange Finesser.

Efterhaanden fik han Ry som en usædvanlig Opfinder, men den helt store Anerkendelse, som han i fuldt Maal havde fortjent, fik han aldrig.

I Hundredaaret for hans Fødsel — Jens Poul Andersen døde, da han var 91 Aar — er der Grund til at mindes ham. Hvis han havde haft lidt mere Medvind, vilde hans Navn i Dag straale om Kap med andre store Opfinder-Navne. Han maatte nøjes med den Glæde, som laa i at prøve Kræfter med de bedste Hjerner — og vinde over dem.

TIDSFORDRIV til Juledagene ★

Jul i Nordsjælland

har atter i Aar en lille Konkurrence med Opgaver for Børn og Voksne. Præmierne er som sædvanlig smukke og gode Bøger, som enhver vil være glad for at eje.

Naar Opgaverne er løst, udfyldes den Kupon, der følger med hvert Eksempplar af „Jul i Nordsjælland“. Kuponen sendes sammen med Løsningerne til „Jul i Nordsjælland“, Hostrupsvej 14, Hillerød, og maa være Redaktionen i Hænde senest den 8. Januar 1945. Hvis man er fyldt 15 Aar inden den 8. Januar kan man kun deltage i Voksen-Opgaverne. Der kan godt i samme Konvolut være Løsninger baade for Voksen- og Børneopgaverne.

1. Præmien for de voksnes Opgave er Nobelpristageren Johannes V. Jensens sidste Samling Myter „Møllen“, indbundet i smukt Skind.

2. Præmien er Sigurd Elkjærs sidste Bog, Novelle-samlingen „Folk og Fæ“.

Børnenenes Præmier bestaar af en Række gode og anerkendte Børnebøger.

★

Der trækkes Lod mellem de rigtige Løsninger.

VOKSEN-OPGAVE NR. 1 ★

Skenkelsø
Lystrup
Meløse
Saltrup
Landerslev
Skærød
Grimstrup
Jægerspris

Her staar Navnene paa 8 Byer i Frederiksborg Amt. Skriv udfor hvert Bynavn Navnet paa det Sogn, Byen ligger i. Tag derefter det første Bogstav i hvert Sogne-navn i Rækkefølge fra oven og nedad og dan et Ord af dem. *Hvad er det for et Ord?*

VOKSEN-OPGAVE NR. 2 ★

LOGOGRIF

6. 2. 3. 12. 5.

Til Julefrokosten.

9. 8. 4. 3. 5.

Ved Stranden.

3. 10. 14. 1. 8.

Gammeldags Vaaben.

4. 10. 11. 11. 13. 3.

Bagværk.

12. 10. 11. 7.

Tyndt Dametøj.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11 12. 13. 14.

Gammelt Navn for Nytaarsaften.

BØRNE-OPGAVE NR. 1 ★

○ O ○ A
○ R ○ A
○ O ○ A
○ N ○ A
○ L ○ A
○ O ○ A
○ A ○ A
○ I ○ A
○ S ○ A
○ Y ○ A

10 forskellige Pigenavne, der alle ender paa A, er her stillet op i en Række. Sæt Bogstaver ind i Stedet for Prikkerne, og læs saa de første Bogstaver fra oven og nedad. Saa faar man Navnet paa en Dag i Aaret, som ligger mellem Jul og Helligtrekonger. Hvad er det for en Dag?

BØRNE-OPGAVE NR. 2 ★

Jens Olsen har et Ur, som slaar hver halve og hele Time. Hver Gang Klokken er halv, slaar Uret eet Slag; naar Klokken er 9, slaar det 9 Slag o. s. v. En Nat, da han laa og ikke kunde sove, hørte han Uret slaa eet Slag. „Naa, saa er jeg lige klog!“ tænkte Jens Olsen. „Jeg maa høre efter, hvor mange Slag det slaar næste Gang!“

Da Uret slog igen, slog det ogsaa kun eet Slag. „Det var da mærkeligt!“ tænkte Jens Olsen. Han laa og lyttede — og da Uret slog for tredie Gang, var det igen kun eet Slag. „Uret maa jo været blevet tosset!“ sagde Jens Olsen og vendte sig om paa den anden Side. Snart efter sov han. Hvad var Klokken, da Jens Olsen første Gang hørte Uret slaa?

SELETØJ
LÆDERVARER
MØBLER
RULLEGARDINER
DETAIL - EN GROS

Carl Nordfort

SADELMAGER og TAPETSERER
Melby - Telefon Hald 82

BOGHANDEL Giv Bøger i Julegave

Blandt de mange nye Bøger kan De
finde Gaver til hele Familien

Wilhelm Jørgensens
BOGHANDEL

Nørregade 24 . Tlf. 470
Frederiksværk

SPAREKASSEN FOR FREDERIKSVÆRK OG OMEGN

Frederiksværk Tlf. 340 . Hundested Tlf. 34 . Lillejeje Tlf. 251
Indlaan ca. 14 Millioner Kroner . Reserver ca. 800,000 Kroner

INDLAAN — UDLAAN

Boksanlæg . Sparebøsser . Døgnboks

ALLE SPAREKASSEFORRETNINGER UDFØRES!

SVEND A. ANDERSEN

Telefon 65

Herrekonfektion og Skræderi

HERREMAGASINET
FREDERIKSVÆRK

Vi kommer igen med de gode Varer

Magasin *du Nord*

AXEL ANDERSEN - HELSINGE

MANUFAKTUR . HERREEKVIPERING

Aflæg
min Forretning
et Besøg —
altid
60 Møblementer
paa Lager

Marius Jeppesen

Møbelmagasin

TELF. HELSINGE 166

SPARE- OG LAANEKASSEN
FOR KRONBORG VESTRE BIRK

Helsingeeegnens Sparekasse
Oprettet 1862

Alle Sparekasseforretninger udføres
Boxer udlejes

Chr. Larsen *Skrædermester*

MODERNE SKRÆDERI

TELF. HELSINGE 91

Radio - Grammofoner
Cykler - Symaskiner
Ladestation

HANS BLOM,

HELSINGE - TELEFON 71

HOTEL „Leidersdorff“

HILLERØD

TELEFON: 37 - 38 - 679

Alt i Musikinstrumenter -
Grammofoner og Plader

Køb Julegaven i

Telf. 503

A. KNUDSEN
MUSIKHUSET
MØLLESTRÆDE

Hillerød

De behøver ikke at være i Tvivl om

JULEGAVER, hvis De prøver

*En Stramajstol
hygger Hjemmet*

Broderimagasinet

Anna Jørgensen, Missionshotellets Mellembygning . Tlf. Hillerød 874

*Juleblomster!
Julekranse!*

i stort Udvalg anbefales fra

Handelsgartner

Joh. Larsen

Hostrupsvej . Telf. 76 . Hillerød

SØGER DE

SPISESTEL
KAFFESTEL

skulde De se vor Udstilling i vore Lokaler paa 1ste Sal

O. Petersen & Co. (Ejnar Nielsen)
HILLERØD

DE RIGTIGE

Julegaver
fra

Alex Christensen Hillerød
Butik og Lager Torvet 9 - Telefon 371

C. NORDLUNDES
BOGTRYKKERI

(Oswald Terkelsen)

Slotsgade 3
Telefon 175
Hillerød

* Køb nyttige

Julegaver

i

MAGASIN MADSEN

SLOTSGADE 23 - HILLERØD - TLF. 963

Lædervarer

ER EN KÆRKOMMEN JULEGAVE

Emil Andersen

Slotsgade 25 - Tlf. 1075 - Hillerød

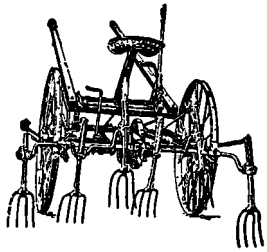
Altid de sidste Nyheder

i KJOLESTOFFER
FRAKKER
KJOLER
BLUSER
NEDERDELE

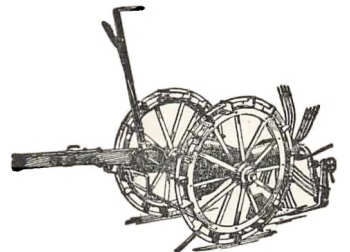
**Manufaktur
Tricotage**

ZANDERSEN - HILLERØD

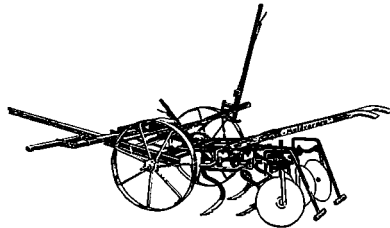
TELEFON 237

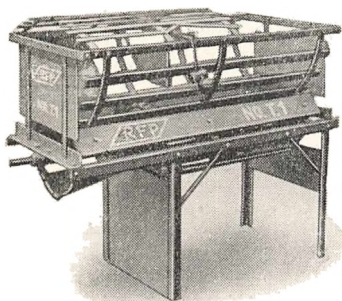
KULSVIEREN

Forretningen fører kun 1. Kl.s
Landbrugsmaskiner,
Redskaber og Reservedele
Kartoffelsorteren „Kulsvieren“
Roetørvadskeren „Kulsvieren“

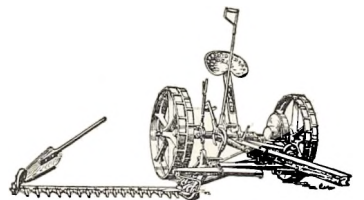

Lanz Høstmaskiner
Tærskværker & Pressere
Bulldog Traktorer
Lille Harriet's
Traktorredskaber

Carl Franck's Maskinforretning

Giro 190 26 - HILLERØD - Telefon 215

Normale

Mennesker

er under Udvikling igennem hele Livet.
Hvad man fandt smukt for 20 Aar siden,
finder man ofte hæsligt i Dag —

Hvis Deres Møbler saaledes er begyndt
at gaa Dem paa Nerverne, saa er det
paa Tide at se indenfor hos

BORELLA-HANSEN & CO.

som netop specialiserer i

MØBLER FOR VIDEREKOMNE!

Slotsgade 43 - Hillerød

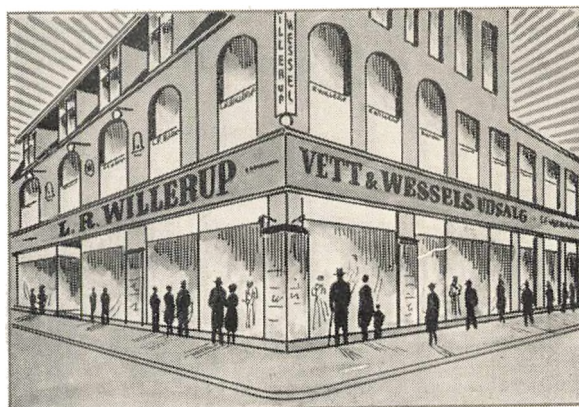

PELSE - SVAGGERS
KRAVER - CAPES
SKINDVARER

☆ Største Udvalg, bedste Forarbejdning, eget Værksted ☆

Husted Helsingørgade 11 . Hillerød . Telefon 254

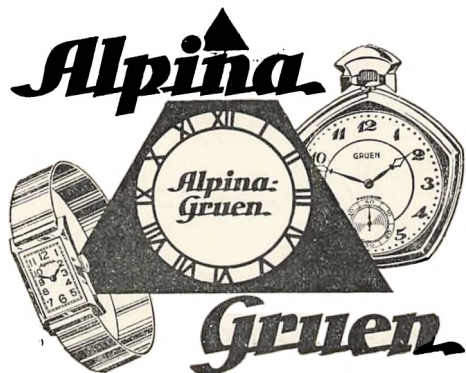
De mange

smaa og store *Julegaver,*
køber De med størst Fordel hos

L. R. Willerup

VETT & WESSELS UDSALG
HILLERØD — TELF. 151

GULD
SØLV
PLET
BRONZE

E. Eriksen Køie

OPTIKER, URMAGER OG GULDSMED

HILLERØD TELEFON 266

Byg Deres Villa i Hillerød

Udsnit af Sandviggaard, set fra det nye Central-Sygehus.

Hillerød Kommunes

smukt beliggende og gode

Grunde ved Store Dyrehave

Lempelige Betalingsvilkaar — Ingen Udgift til Vejanlæg

De højtbeliggende Sandviggaards Jorder

15 Min. Gang fra Hillerød Station

Det idylliske Holmene

7 Min. Gang fra Hillerød Station

Henvendelse til Byens Ejendomsmæglere eller Hillerød Borgmesterkontor (Tlf. 244)

Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse *Stiftet 1842*

Indlaanskapital ca. 68 Millioner — Reserver ca. 7 Millioner

Hovedkontoret i Hillerød

er aabent daglig 9—15

Lørdag 9—12³⁰

Telefon 78

(3 Ledninger)

Laan ydes

Boksrøm udlejes

Filialernes Aabningstider:

Birkerød

Daglig 10—15

Lørdag 10—13. Tlf. 478

Farum

Daglig 9³⁰—11. Tlf. 248

Fredensborg

Daglig 10³⁰—14³⁰

Lørdag 10³⁰—12³⁰ Tlf. 232

Frederikssund

Daglig 10—12 og 15—16

Lørdag 10—13. Tlf. 35

Frederiksværk

Daglig 11—13. Tlf. 336

Ganløse

Daglig 10³⁰—12. Tlf. 35.

Gilleleje

Daglig 11—13

Lørdag 11—12. Tlf. 170

Græsted

Daglig 14³⁰—16. Tlf. 70

Helsingø

Daglig 11—14

Lørdag 11—12. Tlf. 244

Hornbæk

Daglig 14³⁰—16. Tlf. 15

Hørsholm

Daglig 12—13³⁰. Tlf. 507

Jægerspris

Daglig 13—15. Tlf. 57

Lillerød

Daglig 12—15.

Tlf. Allerød 38

Skibby

Daglig 11—13. Tlf. 158

Slangørup

Daglig 14³⁰—16. Tlf. 26

Vexø

Daglig 13³⁰—15.

Tlf. Søsum 117